

บทที่ ๒

คำเสียหายตามสัญญาเช่าซื้อ

๒.๑ ลักษณะและหน้าที่ของคู่สัญญา

๒.๑.๑ ลักษณะสำคัญของสัญญาเช่าซื้อ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๔๓๒ ได้ให้บทนิยามของสัญญาเช่าซื้อไว้ดังต่อไปนี้ คือ

"อันว่าสัญญาเช่าซื้อนั้น คือ สัญญาซึ่งเจ้าของเอาทรัพย์สินออกให้เช่า และให้ค้ำประกันว่าจะขายทรัพย์สินนั้น หรือจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่า โดยเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ใช้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านั้นคราว"

จากคำนิยามของสัญญาเช่าซื้อดังกล่าว จะเห็นได้ว่าสัญญาเช่าซื้อไม่ใช่สัญญาเช่าบวกกับสัญญาซื้อขาย แต่เป็นสัญญาเช่าที่ผู้ให้เช่าให้ค้ำประกันว่าจะขายทรัพย์สินนั้นหรือจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่าโดยมีเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ใช้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านั้นคราวอยู่ด้วยเท่านั้น ไม่ใช่ถึงขนาดต้องมีสัญญาขายรวมอยู่ในสัญญาด้วย^๑ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง สัญญาเช่าซื้อ

---

^๑ ลำเรียง เมฆเกรียงไกร, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ (คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๓๔.

ประกอบด้วยสัญญาเช่าและค้ำประกันว่าจะขายทรัพย์สิน¹ หรือมีลักษณะเป็นเช่าทรัพย์สินบวกกับค้ำประกันว่าจะขายทรัพย์สินนั้น² แต่ก็มีนักกฎหมายบางท่าน เห็นว่าสัญญาเช่าซื้อมีสัญญาเช่าและสัญญาขายอยู่ด้วยกัน³

จากคำนิยามดังกล่าวจึงพอที่จะจำแนกลักษณะสำคัญของสัญญาเช่าซื้อได้เป็น ๓ ประการ คือ

๑. เป็นสัญญาซึ่งเจ้าของนำทรัพย์สินออกให้เช่า

สัญญาเช่าซื้อเป็นสัญญาชนิดหนึ่งซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ชัดแจ้งว่าต้องเป็นเจ้าของทรัพย์สินจึงจะทำสัญญาให้เช่าซื้อได้⁴ โดยความเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อนั้นไม่จำเป็นต้องมีก่อนหรือขณะทำสัญญาเช่าซื้อ แต่ควรจะต้องมีความเป็นเจ้าของทรัพย์สินก่อน หรือขณะโอนความเป็นเจ้าของทรัพย์สินให้แก่ผู้เช่าซื้อ⁵ ซึ่งเรื่องนี้มีคำพิพากษาศาลฎีกาตัดสินไว้แล้ว คือ

¹ มานะ พินยาภรณ์, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะเช่าซื้อ, วิทยานิพนธ์ชั้นปริญญาเอกทางนิติศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ ๒ ; กรุงเทพมหานคร : แสงทองการพิมพ์, ๒๕๑๔), หน้า ๒๐.

² ประพนธ์ ศาตตะมาน, คำบรรยายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ (พิมพ์ครั้งที่ ๒ ; กรุงเทพมหานคร : แสงทองการพิมพ์, ๒๕๒๔), หน้า ๒๒๗.

³ อำนัค คล้ายสังข์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๓), หน้า ๑๐๑.

⁴ ประพนธ์ ศาตตะมาน เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁵ ลำเรียง เมฆเกรียงไกร เรื่องเดิม, หน้า ๓๗.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๐๔๘/๒๕๒๐ แม้จะทำสัญญา
 เข้าชื่อ โจทก์ยังไม่ได้เป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ให้เข้าชื่อก็ตาม แต่จำเลยได้ตกลง
 ให้โจทก์ซื้อทรัพย์สินนั้นมาให้จำเลยเข้าชื่อ เห็นได้ว่าการทำสัญญาเข้าชื่อนี้เป็น
 การทำไว้ล่วงหน้าโดยเจตนาให้มีผลบังคับกันในเมื่อเจ้าของทรัพย์สินได้ขายทรัพย์สิน
 ที่จะเข้าชื่อให้โจทก์แล้ว ทั้งเมื่อทำสัญญาแล้วโจทก์ก็ได้เป็นเจ้าของทรัพย์สิน
 ดังกล่าว และจำเลยก็ได้ชำระค่าเข้าชื่อให้แก่โจทก์อีกถึง ๓ งวด ตามสัญญา
 เข้าชื่อ ดังนี้ จำเลยต้องผูกพันตามสัญญาเข้าชื่อ จำเลยจะอ้างว่าขณะ
 ทำสัญญาโจทก์ไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินที่เข้าชื่อ จึงไม่มีอำนาจฟ้องหาได้ไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๑/๒๕๓๑ จำเลยนำรถยนต์
 ที่จำเลยเข้าชื่อและค้ำชำระค่าเข้าชื่ออยู่มาเสนอขายให้โจทก์ โดยให้โจทก์
 ชำระค่าเข้าชื่อที่ค้ำแทนและชำระเงินอีกจำนวนหนึ่งให้จำเลย แล้วจำเลยจะ
 โอนกรรมสิทธิ์ให้ และเข้าชื่อรถยนต์คันนั้นจากโจทก์ โจทก์ตกลงและได้ให้
 จำเลยทำสัญญาเข้าชื่อรถยนต์ดังกล่าวไว้ เมื่อโจทก์ชำระค่าเข้าชื่อทั้งหมดที่
 ค้ำอยู่แทนจำเลยและชำระเงินให้ตามข้อตกลงแล้ว เช่นนี้ กรรมสิทธิ์ในรถยนต์
 คันนั้นย่อมตกเป็นของโจทก์ จำเลยต้องผูกพันตามสัญญาเข้าชื่อกับโจทก์ จำเลย
 จะอ้างว่าขณะทำสัญญาเข้าชื่อ โจทก์มิใช่เจ้าของรถยนต์ดังกล่าวหาได้ไม่

หรือกรณีนิติบุคคล ผู้ให้เข้าชื่อไม่มีวัตถุประสงค์ในทาง
 ให้เข้าชื่อทรัพย์สิน เมื่อผู้เข้าชื่อตกลงทำสัญญาและปฏิบัติต่อกันตามสัญญาแล้วจะ
 มาอ้างเหตุว่าผู้ให้เข้าชื่อไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินที่ให้เข้าชื่อไม่ได้ สัญญาเข้าชื่อ
 มีผลบังคับใช้ได้ ซึ่งมีคำพิพากษาศาลฎีกาตัดสินไว้แล้วดังนี้ คือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๘๔๔/๒๕๓๐ แม้ขณะที่บริษัทโจทก์
 ผู้ให้เข้าชื่อทำสัญญาเข้าชื่อรถยนต์กับจำเลย วัตถุประสงค์ประสงค์ของบริษัทโจทก์ยัง
 มิได้ระบุให้ประกอบกิจการเป็นผู้ให้เข้าชื่อสังหาริมทรัพย์ได้ แต่เมื่อจำเลย
 ให้การและนำสืบรับว่า บริษัทโจทก์กับจำเลยทำสัญญาเข้าชื่อรถยนต์กันจริง

จำเลยจะโต้แย้งว่าโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง เพราะการให้เข้าซื้อรถยนต์อยู่นอกของวัตถุประสงค์ของบริษัทโจทก์ไม่ได้

อนึ่ง คำว่า "เจ้าของทรัพย์สิน" ในมาตรา ๔๗๒ หมายถึง ผู้มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและน่าจะหมายความรวมถึง เจ้าของที่ดินมือเปล่าซึ่งมีเพียงสิทธิครอบครองเท่านั้นด้วย เพราะมาตรา ๔๗๒ มิได้บัญญัติเอาไว้ว่าต้องเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์เท่านั้น หรือถ้าแม้จะบัญญัติเอาไว้ว่าต้องเป็น เจ้าของที่มีกรรมสิทธิ์ก็สามารถนำมาอนุโลมให้กับเจ้าของที่ดินมือเปล่าซึ่งมีเพียงสิทธิครอบครองได้ด้วย

๒. มีคำมั่นของเจ้าของทรัพย์สินว่าจะขายหรือให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เข้าซื้อ

สัญญาเข้าซื้อแบ่งเป็น ๒ กรณี กรณีแรกคือผู้ให้เข้าซื้อให้คำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินโดยเงื่อนไขที่ผู้เข้าซื้อได้ชำระเงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านี้คราว กรณีที่สอง คือ ผู้ให้เข้าซื้อให้คำมั่นว่าจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เข้าซื้อโดยเงื่อนไขที่ผู้เข้าซื้อได้ชำระเงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านี้คราว ซึ่งทั้งสองกรณีต้องมีการสนองรับคำมั่นจากผู้เข้าซื้อเสมอ^๑ แต่มีนักกฎหมายบางท่านเห็นว่า กรณีที่สองนั้นกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตกเป็นของผู้เข้าซื้อโดยอัตโนมัติในทันทีที่มีการชำระเงินครบจำนวนคราวที่กำหนดไว้ โดยไม่จำเป็นต้องมีการแสดงเจตนาสนองรับคำมั่น^๒ ส่วนผู้เขียนเห็นว่าเมื่อทั้งสองกรณีเป็นเรื่องให้คำมั่น

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖ - ๔๗.

^๓ มานะ พิทยาภรณ์ เรื่องเดิม, หน้า ๒๒.

ซึ่งถือว่าเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียว มิใช่การตกลงทำสัญญากัน แม้คำมั่นจะเป็นคำเสนอด้วยในตัว มิใช่เป็นเพียงคำเสนอธรรมดา ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการสนองรับของอีกฝ่ายหนึ่งเสมอ โดยกรณีที่สองถือได้ว่า การชำระเงินค่าเช่าซื้องวดสุดท้ายนั้นเป็นการสนองรับคำมั่นที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ให้ไว้ นั่นเอง การสนองรับคำมั่นว่าจะขายหรือว่าจะให้ทรัพย์สินตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่าซื้อนั้น ผู้เช่าซื้อต้องสนองรับคำมั่นดังกล่าวหลังจากทำสัญญาแล้ว แต่ก็มีนักกฎหมายบางท่านเห็นว่า ผู้เช่าซื้อสนองรับคำมั่นโดยตกลงซื้อหรือให้สิทธิตกเป็นของผู้เช่าซื้อตั้งแต่ ขณะทำสัญญาเช่าซื้อกันได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำกันโดยทั่วไปในทางปฏิบัติโดยปกติ ถือได้ว่าการสนองรับมาตั้งแต่ขณะทำสัญญาเช่าซื้อกัน และยังถือว่าเป็นสัญญาเช่าซื้อ เพราะเข้าลักษณะสัญญาเช่าซื้อแล้ว¹ ส่วนผู้เขียนเห็นว่า ถ้าผู้เช่าซื้อสนองรับคำมั่นตั้งแต่ขณะทำสัญญากัน สัญญานั้นน่าจะไม่ใช่สัญญาเช่าซื้อ เพราะการจะเป็นสัญญาเช่าซื้อนั้น ผู้เช่าซื้อจะต้องมีสิทธิเลือกว่าจะซื้อหรือไม่ก็ได้ กล่าวคือผู้เช่าซื้อไม่มีหน้าที่จะต้องซื้อทรัพย์สินนั้นแต่อย่างใด² แต่ถ้ามีการสนองรับที่ซื้อตั้งแต่ขณะทำสัญญากันแล้ว ก็เป็นการตัดสิทธิดังกล่าวของผู้เช่าซื้อตั้งแต่ขณะทำสัญญา สัญญาดังกล่าวอาจจะเป็นสัญญาซื้อขายเงินผ่อนก็ได้แล้วแต่กรณีไป

นอกจากนั้นคำมั่นว่าจะขายหรือจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่านั้น จะต้องเกิดขึ้นขณะเดียวกันกับการทำสัญญาเช่าเสมอ ถ้าหากเมื่อทำสัญญาเช่าไปแล้วผู้ให้เช่ากลับให้คำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินที่ให้เช่าในภายหลังเช่นนั้น ย่อมไม่เป็นสัญญาเช่าซื้อ แต่เป็นสัญญาเช่าตอนหนึ่งและเป็นคำมั่น

¹ ไพจิตร บุญนันธ์, "ข้อสังเกตเกี่ยวกับสัญญาเช่าซื้อ" บทบัญญัติ, เล่ม ๓๐ ตอน ๑ (๒๔๑๖), ๓๔ - ๓๕.

² A.G. Gust and J.C. Tyfor, The Law of Hire - Purchase (London : Sweet and Maxwell, 1966), p.12.

ว่าจะขายหรือจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิของผู้เช่าอีกคนหนึ่งหรืออาจเป็นการทำสัญญาซื้อขายกันอีกภายหลังก็ได้ โดยผู้ให้เช่าทำสัญญาขายทรัพย์สินที่ให้เช่า

คำว่า "สิทธิ" ตามมาตรา ๔๓๒ นี้ ถึงแม้ว่ากฎหมายจะมีได้บัญญัติไว้ว่าเป็น "กรรมสิทธิ์" แต่ก็น่าจะหมายถึงสิทธิซึ่งแสดงถึงความเป็นเจ้าของทรัพย์สิน หรือกรรมสิทธิ์นั่นเอง^๑ ส่วนกรณีอสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ที่ต้องทำหนังสือและจดทะเบียนตามมาตรา ๔๔๖ นั้นมีนัยกฎหมายบางท่านเห็นว่าจะต้องทำตามแบบดังกล่าวก่อนกรรมสิทธิ์จึงจะโอนไป^๒ แต่ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อผู้เช่าได้ใช้เงินครบถ้วนตามที่ตกลงกันแล้ว ถือได้ว่ากรรมสิทธิ์ได้โอนมาเป็นของผู้เช่าซื้อทันที ทั้งที่ยังไม่ได้ทำตามแบบดังกล่าว เนื่องจากการโอนกรรมสิทธิ์ตามสัญญากับแบบของสัญญาเป็นคนละกรณีกัน

๓. มีเงื่อนไขให้ผู้เช่าซื้อใช้เงินจำนวนเท่านั้นเท่านั้นคราวโดยผู้เช่าซื้อจะได้เป็นเจ้าของในทรัพย์สินนั้น เมื่อตนได้ชำระเงินโดยครบถ้วนแล้ว

คำว่า "เงื่อนไข" ในที่นี้ได้มีความหมายเป็นเงื่อนไขแห่งนิติกรรมตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๔๕ - ๑๔๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งนี้เพราะเงื่อนไขแห่งนิติกรรมต้องทำให้นิติกรรมเป็นผล (มีผลหรือสิ้นผล) เมื่อเงื่อนไขสำเร็จ แต่เงื่อนไขในมาตรา ๔๓๒ มิได้เป็นเช่นนั้น เป็นเพียงแต่ข้อตกลงในสัญญาอย่างธรรมดาเท่านั้น^๓

^๑ สำเรียง เมฆเกรียงไกร เรื่องเดิม, หน้า ๔๖.

^๒ ประพนธ์ ศาคตะมาน เรื่องเดิม, หน้า ๒๔๒.

^๓ สำเรียง เมฆเกรียงไกร เรื่องเดิม, หน้า ๔๗ - ๔๘.

คำว่า "ใช้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านั้นคราว" นั้น หมายถึง ใช้เงินกันหลายงวด หรือหลายคราวนั่นเอง ถ้าจะตีความให้ หมายความว่าใช้เงินงวดเดียวหรือคราวเดียวด้วยแล้ว ก็จะเป็นการตีความ โดยมิได้คำนึงถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายแต่ประการใด เพราะถ้ากฎหมาย ต้องการให้หมายความว่า งวดเดียวหรือคราวเดียวก็ได้ สองงวดหรือสองคราว ก็ได้ ฯลฯ ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องบัญญัติกฎหมายโดยใช้คำว่า "เท่านั้นเท่านั้น คราว" ควรจะใช้คำว่า "โดยเงื่อนไขที่ผู้เข้าได้ใช้เงินตามที่ตกลงไว้" แทน ดีกว่า และคำว่า "เท่านั้นเท่านั้นคราว" ก็ตีหรือคำว่า "a certain number of payments" ก็ตีโดยทั่วไปย่อมเข้าใจกันว่าหมายความว่าหมายถึงสองงวด หรือสอง คราวขึ้นไป และในมาตรา ๔๗๔ ก็ได้บัญญัติว่า "ในกรณีผิดนัดไม่ใช้เงินสองคราว ติด ๆ กัน..." แสดงให้เห็นว่าสัญญาเข้าชื่อจะต้องกำหนดเวลาเข้าชื่อกันไม่ น้อยกว่าสองคราว ถึงแม้บทบัญญัติในมาตรา ๔๗๔ จะมีใช้บทนิยามของสัญญา เข้าชื่อ แต่ก็ทำให้เห็นเจตนารมณ์ของกฎหมายและสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของ สัญญาเข้าชื่อ ดังนั้น สัญญาเข้าชื่อจะต้องกำหนดชำระเงินกันเป็นหลายงวด หรือ หลายคราว (ตั้งแต่สองงวดหรือสองคราวขึ้นไป) แต่ถ้ากำหนดชำระกันงวดเดียว หรือคราวเดียว สัญญานั้นไม่ใช่สัญญาเข้าชื่อ แต่จะเป็นสัญญาซื้อขายหรือค้ำประกัน จะขายทรัพย์สินนั้น

แต่มีนักกฎหมายบางท่าน เห็นว่าแม้ตกลงกันว่าจะใช้ เงินกันงวดเดียวหรือคราวเดียวก็อยู่ในความหมายของคำว่า "ใช้เงินเป็น จำนวนเท่านั้นเท่านั้นคราว" ทั้งนี้ก็เพราะว่า หากนักกฎหมายต้องการจะให้มีความหมายเฉพาะการใช้เงินกันหลายงวดหรือหลายคราวเท่านั้น (ตั้งแต่สอง งวดขึ้นไป) ก็ควรจะบัญญัติไว้ให้ชัดเจนเหมือนดังมาตรา ๔๗๔ และมาตรา ๔๗๕ เป็นเรื่องบัญญัติเพื่อไว้ในกรณีที่มีการตกลงกันชำระเงินสองคราวขึ้นไป เท่านั้น

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๕.

ส่วนการพิจารณาว่ากรณีใดเป็นสัญญาเช่าซื้อต้องพิจารณาจากมาตรา ๔๓๒ อันเป็นบทนิยามของสัญญาเช่าซื้อ^๑

ในสัญญาเช่าซื้อนั้น คู่กรณีอาจตกลงชำระค่าเช่าซื้อกันเพียงสองงวดก็ได้ และไม่จำเป็นว่าแต่ละงวดจะต้องมีอัตราค่าเช่าซื้อเท่ากัน^๒ ดังเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๖๕/๒๔๒๖ ในสัญญาเช่าซื้อนั้น คู่สัญญาอาจตกลงชำระค่าเช่าซื้อเป็น ๒ งวดก็ได้ ไม่จำเป็นต้องกำหนดการผ่อนชำระเป็นรายเดือน รายวันหรือรายสัปดาห์ สัญญาระหว่างจำเลยกับผู้ร้องจึงเป็นสัญญาเช่าซื้อ มิใช่สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด เมื่อจำเลยยังชำระค่าเช่าซื้อไม่ครบ กรรมสิทธิ์ในรถของกลางจึงเป็นของผู้ร้อง

การตกลงชำระค่าเช่าซื้อนั้น มาตรา ๔๓๒ บัญญัติไว้แต่เพียงว่า "ได้ใช้เงิน" ซึ่งหมายความว่าต้องชำระค่าเช่าซื้อด้วยเงินเท่านั้น แต่เงินในที่นี้ไม่ใช่หมายความถึงเงินสดเพียงอย่างเดียว ผู้เช่าซื้ออาจชำระค่าเช่าซื้อเป็นอย่างอื่นที่ตีราคาเป็นเงินแทนก็ได้ เช่น ชำระด้วยเช็คหรือตัวแลกเงิน เป็นต้น

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นลักษณะสำคัญของสัญญาเช่าซื้อของไทย เพื่อให้เกิดความเข้าใจสัญญาเช่าซื้อมากขึ้น ผู้เขียนบอกกล่าวถึงสัญญา

^๑ ไพจิตร บุญญพันธ์, "ข้อสังเกตเกี่ยวกับสัญญาเช่าซื้อ", หน้า ๑๘ - ๒๒.

^๒ วรวิทย์ ฤทธิพิศ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะเช่าซื้อพร้อมคำพิพากษาศาลฎีกา (กรุงเทพมหานคร : บริษัทศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด, ๒๔๓๔), หน้า ๒๐.

เช่าซื้อตามกฎหมาย Common Law ของอังกฤษ โดยสังเขป กล่าวคือ สัญญาเช่าซื้อตามกฎหมาย Common Law ของอังกฤษ หมายถึง สัญญาซึ่งเจ้าของกรรมสิทธิ์นำทรัพย์สินออกให้เช่าและตกลงว่าผู้เช่า (ชื่อ) อาจเลือกที่จะส่งมอบทรัพย์สินคืนและบอกเลิกการเช่า หรือเลือกที่จะซื้อทรัพย์สินนั้นได้ เมื่อได้ชำระค่าเช่า (ชื่อ) ครบตามจำนวนที่ตกลงกันไว้ในสัญญา¹ ซึ่งตามความหมายนี้ประกอบด้วย (๑) เจ้าของทรัพย์สินได้มอบทรัพย์สิน (bailment)^{*} ไว้กับผู้เช่า (๒) มีข้อตกลงกันว่า ผู้เช่ามีสิทธิที่จะเลือกส่งมอบสินค้าคืนหรือซื้อสินค้าในจำกัดระยะเวลาหนึ่งความสำคัญของสัญญาเช่าซื้อจึงอยู่ที่ว่าทรัพย์สินที่เช่าซื้อยังคงเป็นของผู้เช่า (ชื่อ) และโดยทั่วไปผู้เช่า (ชื่อ) ก็ไม่สามารถที่จะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าให้แก่บุคคลที่สามได้ในระหว่างตลอดระยะเวลาของการเช่าหรือฝากทรัพย์สิน นอกจากนี้ตามกฎหมาย Hire-Purchase Act, 1965 ได้ให้นิยามไว้ว่าหมายถึงสัญญาเช่า (bailment) ซึ่งผู้รับมอบมีสิทธิที่จะซื้อทรัพย์สินหรือซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินอาจจะตกเป็นของผู้รับมอบ

ในทางปฏิบัติสัญญาเช่าซื้อจะแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ²

๑. สัญญาที่ให้ผู้เช่าซื้อเช่าทรัพย์สินนั้น โดยกำหนดค่าเช่าและให้สิทธิที่จะแสดงเจตนาซื้อสินค้านั้น เมื่อได้ชำระค่าเช่าครบถ้วนแล้ว

¹ A.G. Gust and J.C. Tylor, op.cit., p.9.

^{*} ตามกฎหมายอังกฤษ สัญญา Bailment นั้น มีความหมายรวมถึงสัญญาทุกประเภทที่มีการส่งมอบการครอบครองให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง โดยมีเงื่อนไขว่าจะมีการคืนทรัพย์สินนั้นในที่สุด เช่น สัญญาคุ้มม สัญญาฝากทรัพย์สิน และหมายความรวมถึงสัญญาเช่าด้วย

² R.M. Goode, Hire Purchase Law and Practice, second edition (London : Butterworths, 1970), p.33.

แต่ต้องชำระเงินอีกจำนวนหนึ่งซึ่งเรียกว่า ค่าใช้สิทธิเลือกซื้อทรัพย์สิน ซึ่งเงินค่าซื้อทรัพย์สินกำหนดขึ้นเพื่อเป็นนิติเท่านั้น

๒. สัญญาประเภทที่กำหนดราคาทรัพย์สินตั้งแต่แรก และรวมอยู่ในราคาเช่า กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น จะโอนไปยังผู้เช่าโดยอัตโนมัติ เมื่อผู้เช่าชำระค่าเช่าครบทุกงวดโดยไม่ต้องแสดงเจตนาในการซื้อทรัพย์สินนั้นอีก

ตามสัญญาเช่าซื้อแบบแรกเป็นสัญญาเช่าซื้อที่แท้จริง กล่าวคือ หากผู้เช่าชำระเงินค่าเช่าครบตามสัญญา กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินก็ยังไม่โอนไปยังผู้เช่า นอกจากผู้เช่าจะแสดงว่าจะซื้อทรัพย์สินนั้นโดยจะต้องชำระเงินอีกจำนวนหนึ่ง ส่วนสัญญาเช่าซื้อประเภทที่ ๒ นั้น ก็จะต้องให้สิทธิแก่ผู้เช่าซื้อในการที่จะบอกเลิกสัญญาก่อนชำระเงินค่าผ่อนส่งครบถ้วน

๒.๑.๒ หน้าที่ของคู่สัญญา

๒.๑.๒.๑ หน้าที่ของผู้ให้เช่าซื้อ

โดยเหตุที่กฎหมายลักษณะเช่าซื้อไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับหน้าที่ของผู้ให้เช่าซื้อไว้เป็นการเฉพาะ ดังนั้น จึงต้องนำบทบัญญัติกฎหมายลักษณะเช่าทรัพย์สินในส่วนที่เป็นหน้าที่ของผู้ให้เช่ามาใช้บังคับ ซึ่งอาจแยกพิจารณาสาระสำคัญได้โดยสังเขป ดังนี้

๑) หน้าที่ในการส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อ

สัญญาเช่าซื้อมิได้ถือเอาการส่งมอบทรัพย์สินเป็นองค์ประกอบแห่งความสมบูรณ์ หรือบริบูรณ์ของสัญญา เป็นแต่เพียงหน้าที่อย่างหนึ่งซึ่งผู้ให้เช่าจะต้องปฏิบัติต่อผู้เช่าซื้อเท่านั้น โดยผู้ให้เช่าต้องส่งมอบ

ทรัพย์สินในสภาพที่เหมาะสมแก่การเข้าซื้อ (อนุโลมมาตรา ๔๔๘) และอยู่ในสภาพอันซ่อมแซมดีแล้ว (อนุโลมมาตรา ๔๔๖) ทั้งต้องถูกต้องตรงตามสัญญาเข้าซื้อ ส่วนระยะเวลาที่จะต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เข้าซื้อ ผู้ให้เข้าซื้อต้องส่งมอบโดยพลัน (มาตรา ๒๐๓) ในการส่งมอบนี้ถ้าหากสัญญาเข้าซื้อไม่ได้กำหนดสถานที่ส่งมอบไว้ ผู้ให้เข้าซื้อต้องส่งมอบ ณ สถานที่ที่ทรัพย์สินนั้นได้อยู่ในเวลาเมื่อทำสัญญาเข้าซื้อกัน ส่วนการส่งมอบในกรณีอื่น ๆ ต้องส่งมอบ ณ สถานที่ซึ่งเป็นภูมิลำเนาปัจจุบันของผู้เข้าซื้อ (มาตรา ๓๒๔) วิธีการส่งมอบนั้นจะทำการส่งมอบอย่างใดก็ได้ที่สุดแต่ว่าเป็นผลให้ทรัพย์สินนั้นไปอยู่ในเงื้อมมือของผู้เข้าซื้อ (ดูมาตรา ๔๖๒ ประกอบมาตรา ๔๔๕) ซึ่งอาจเป็นการส่งมอบโดยตรงหรืออาจเป็นการส่งมอบโดยปริยาย

๒) หน้าที่เกี่ยวกับความเหมาะสมและคุณภาพของทรัพย์สินที่เข้าซื้อ

มาตรา ๔๔๖ ในลักษณะเข้าทรัพย์สินบัญญัติว่า "ผู้ให้เข้าซื้อต้องส่งมอบทรัพย์สินซึ่งให้เข้านั้นในสภาพอันซ่อมแซมดีแล้ว" ซึ่งนำมาใช้ในเรื่องเข้าซื้อด้วย ดังนั้น โดยหลักกฎหมายดังกล่าวผู้ให้เข้าซื้อจึงมีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เข้าซื้อในสภาพอันซ่อมแซมดีแล้ว จะส่งมอบทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่องไม่ได้ เหตุผลที่กฎหมายกำหนดไว้ดังกล่าวก็เพราะลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของสัญญาเข้าซื้อ คือ การที่ผู้เข้าซื้อได้ใช้ หรือได้รับประโยชน์ในทรัพย์สินที่เข้าตลอดระยะเวลาการเข้าซื้อ หากผู้ให้เข้าซื้อส่งมอบทรัพย์สินซึ่งให้เข้าในสภาพชำรุดบกพร่องแล้ว ผู้เข้าซื้อย่อมจะไม่ได้ใช้หรือได้รับประโยชน์อันเป็นการขัดกับวัตถุประสงค์ของการเข้าซื้อ ซึ่งเกี่ยวกับความชำรุดบกพร่องนั้น แยกพิจารณาเป็น ๒ กรณี คือ

ก. ความชำรุดบกพร่องในทรัพย์สินที่เข้าซื้อซึ่งเกิดขึ้นก่อนส่งมอบทรัพย์สินที่เข้าซื้อ

จากลักษณะในมาตรา ๔๔๖ ข้างต้น หากผู้ให้เข้าซื้อส่งมอบทรัพย์สินที่เข้าซื้อให้แก่ผู้เข้าซื้อโดยชำระครบพร้อม แม้ผู้ให้เข้าซื้อจะไม่ทราบว่าทรัพย์สินนั้นมีความชำระครบพร้อมก็ตาม ผู้ให้เข้าซื้อต้องรับผิดชอบ เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตามมาตรา ๔๓๓, ๔๓๓ และ ๔๔๔

บ. ความชำระครบพร้อมในทรัพย์สินที่เข้าซื้อ
ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังการส่งมอบทรัพย์สินที่เข้าซื้อ

ในข้อนี้เห็นว่า ผู้ให้เข้าซื้อน่าจะต้องรับผิดชอบ ทั้งนี้โดยนำเอามาตรา ๔๔๐ ที่บัญญัติว่า "ผู้ให้เข้าข้อมต้องรับผิดชอบในความชำระครบพร้อมอันเกิดขึ้นในระหว่างเวลาเช่า" มาใช้บังคับโดยอนุโลมแม้จะเกิดขึ้นในระหว่างกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิในทรัพย์สินที่เข้าซื้อยังไม่ตกเป็นของผู้เข้าซื้อก็ตาม เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตามมาตรา ๔๓๓, ๔๔๔, ๔๖๒ หรือตกลงกันได้เป็นอย่างอื่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๘/๒๔๐๘ สัญญาเช่าซื้อก็คือ สัญญาเช่าทรัพย์สิน ในเรื่องเช่าซื้อถ้าไม่มีกล่าวในสัญญาเป็นอย่างอื่นก็ต้องนำมาตรา ๔๔๐ มาใช้โดยอนุโลม ฉะนั้น ในเรื่องที่ใครจะต้องรับผิดชอบในความชำระครบพร้อมในทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อนั้น แม้จะไม่ได้กล่าวไว้ในสัญญาเจ้าของหรือผู้ให้เช่าซื้อก็ต้องมีหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ เว้นแต่จะตกลงกันเป็นอย่างอื่น

นอกจากนี้ หากมีข้อตกลงบางอย่างแสดงถึงวัตถุประสงค์ของการเช่าโดยเฉพาะแล้ว ก็เป็นหน้าที่ของผู้ให้เช่าต้องปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของการเช่าโดยเฉพาะนั้นด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๘/๒๕๐๘ โจทก์

ฟ้องว่าจำเลยผิดสัญญาโดยไม่ชำระเงินค่าเช่าซื้อรถยนต์โดยสารรับจ้าง จำเลยต่อสู้ว่าได้มอบเงินให้โจทก์ไปต่ออายุในใบอนุญาตแล้วโจทก์ก็ไม่ทำให้ จึงไม่อาจให้รถออกวิ่งรับคนโดยสารได้ตามวัตถุประสงค์ที่เช่าซื้อกันมา ดังนี้ แม้ในสัญญาเช่าซื้อไม่มีข้อความว่า โจทก์จะต้องต่อใบอนุญาตรถยนต์ให้จำเลย จำเลยก็นำสืบข้อเท็จจริงดังกล่าวมาข้างต้นได้ ไม่ใช่เรื่องนำสืบเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงข้อความในเอกสาร

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าได้พิเคราะห์แล้วเห็นว่า

ทรัพย์สินที่เช่ารายนี้เป็นรถยนต์ประเภทโดยสารรับจ้างตามพระราชบัญญัติรถยนต์ บัญญัติว่าจะใช้รถยนต์ได้ก็ต่อเมื่อได้เสียภาษีตามพระราชบัญญัตินี้แล้วแม้ในสัญญาจะไม่ได้ระบุว่าใครจะต้องเป็นผู้เสียภาษีต่อใบอนุญาต และความในพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. ๒๔๗๓ มาตรา ๒๗ บัญญัติให้ผู้ครอบครองรถยนต์เป็นผู้เสียภาษีก็ตาม เมื่อได้คำนึงถึงหน้าที่ของผู้ให้เช่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๔๘ ที่บัญญัติ "ถ้าผู้ให้เช่าส่งมอบทรัพย์สินซึ่งเช่านั้นโดยสภาพไม่เหมาะแก่การที่จะใช้เพื่อประโยชน์ที่เช่ามา ผู้เช่าจะบอกเลิกสัญญาก็ได้" ประกอบกับมาตรา ๔๓๗ ที่ผู้เช่าตกลงให้ผู้เช่าได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ในทรัพย์สินที่เช่าแล้วจะเห็นได้ว่า ผู้ให้เช่ามีหน้าที่ต้องส่งมอบดูแลทรัพย์สินที่ให้เช่าให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมแก่การที่จะใช้เพื่อประโยชน์ของผู้เช่า เมื่อจำเลยต่อสู้ว่าได้มอบเงินค่าต่อใบอนุญาตงวดที่ ๓ ที่ ๔ (งวดที่ ๑ ที่ ๒ ได้เสียภาษีแล้ว) รวมเป็นเงิน ๕๐๐ บาท ให้โจทก์ไปเพื่อต่อใบอนุญาตแล้ว โจทก์ไม่ต่อใบอนุญาตให้ทำให้จำเลยไม่อาจให้รถออกวิ่งรับคนโดยสารได้ตามวัตถุประสงค์ที่เช่าซื้อกันมา ถ้าหากเป็นความจริงจะฟังว่าจำเลยเป็นฝ่ายผิดสัญญายังไม่ได้ จึงสมควรที่จะได้ฟังข้อเท็จจริงตามที่จำเลยยกขึ้นต่อสู้เสียก่อน ไม่ใช่เรื่องนำสืบเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงข้อความในสัญญาเช่าซื้อ ที่ศาลอุทธรณ์ให้ศาลชั้นต้นดำเนินการในประเด็นข้อนี้ต่อไปนั้นชอบแล้ว ฎีกาโจทก์ฟังไม่ขึ้น

๓) หน้าที่ในการซ่อมแซมทรัพย์สินที่เข้าชื่อ

กรณีที่มีความชำรุดบกพร่อง เกิดขึ้นในระหว่างเวลาเข้าชื่อ เป็นหน้าที่ของผู้ให้เข้าชื่อต้องจัดการซ่อมแซมทุกอย่างซึ่งเป็นการจำเป็นขึ้น ส่วนการซ่อมแซมขนาดไหนที่ถือว่าจำเป็นและเป็นหน้าที่ของผู้ให้เข้าชื่อนั้น น่าจะหมายถึงการซ่อมแซมอะไรก็ตาม ซึ่งถ้าผู้ให้เข้าชื่อไม่จัดการซ่อมแซมก็จะใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นไม่ได้ หรือใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นได้แต่ไม่สะดวกสบายอย่างมาก (เป็นการซ่อมแซมใหญ่จึงมิใช่ซ่อมแซมเล็กน้อยนั่นเอง)¹ แต่ก็มีข้อยกเว้นที่ถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้เข้าชื่อที่จะต้องทำการซ่อมแซมเองอยู่คือ การซ่อมแซมชนิดมีกฎหมายหรือจารีตประเพณี ว่าผู้ซึ่งจะพึงต้องกระทำเองตามมาตรา ๔๕๐ อย่างไรก็ดี ผู้ให้เข้าชื่อกับผู้เข้าชื่ออาจตกลงกันได้ว่าให้ผู้เข้าชื่อรับผิดชอบในการซ่อมแซมแต่ผู้เดียวก็ได้²

ส่วนการก่อสร้างใหม่ซึ่งไม่มีกฎหมายกำหนดเอาไว้เลยว่า เป็นหน้าที่ของผู้เข้าชื่อหรือผู้ให้เข้าชื่อเหมือนกับการซ่อมแซมเล็กน้อยและการซ่อมแซมใหญ่ ดังนั้น ถ้าหากต้องมีการก่อสร้างทรัพย์สินที่เข้าชื่อขึ้นมาใหม่ ผู้ให้เข้าชื่อก็ไม่มีหน้าที่ต้องสร้างให้ใหม่ เว้นเสียแต่ว่าในสัญญาจะได้อีกแล้วไว้ชัดเจนว่า ให้เป็นหน้าที่ของผู้ให้เข้าชื่อต้องสร้างใหม่ด้วยและกรณีการสร้างใหม่นี้ต้องมีขึ้นเกิดจากความผิดของผู้เข้าชื่อ หรือบุคคลซึ่งอยู่กับผู้เข้าชื่อหรือผู้เช่าช่วง ผู้เข้าชื่อต้องรับผิดชอบให้ค่าเสียหายตามมาตรา ๔๖๒²

๔) หน้าที่ต้องรับผิดชอบในการรอนสิทธิ

¹ สำเรียง เมฆเกรียงไกร เรื่องเดิม, หน้า ๑๒๐.

² ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๒๕๔/๒๔๒๔

² เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๑ - ๑๒๒.

การรอนสิทธิอาจเกิดขึ้นได้ ๒ ประเภท คือ โดยความผิดของผู้ให้เข้าชื่อ และเพราะบุคคลภายนอกมีสิทธิดีกว่า แต่จะโดยเกิดขึ้นในทางใดก็ตามผู้ให้เข้าชื่อจะต้องรับผิดชอบในการรอนสิทธิทั้งสิ้น แต่เฉพาะการรอนสิทธิที่เกิดเพราะบุคคลภายนอกมีสิทธิดีกว่านั้น จะต้องเป็นกรณีที่สิทธิของบุคคลภายนอกมีอยู่ก่อนสัญญาเข้าชื่อ หรือก่อนการโอนกรรมสิทธิในทรัพย์สินที่เข้าชื่อ แต่มีข้อยกเว้นที่ผู้ให้เข้าชื่อไม่ต้องรับผิดชอบตามมาตรา ๔๓๖, ๔๓๗, ๔๓๘, ๔๓๙ และ ๔๔๐

๔) หน้าที่ในการโอนกรรมสิทธิ หรือสิทธิในทรัพย์สินที่เข้าชื่อ

หน้าที่ของผู้ให้เข้าชื่อในกรณีนี้ เหมือนกับหน้าที่ของผู้ขาย ดังนั้นถ้าในสัญญาไม่มีการตกลงกันเป็นอย่างอื่นและในกฎหมายเรื่องเข้าชื่อก็ไม่มีบทบัญญัติในกรณีดังกล่าว จึงต้องนำบทบัญญัติเรื่องซื้อขายมาใช้บังคับกับเข้าชื่อโดยอนุโลม กล่าวคือ เมื่อผู้เข้าชื่อได้ชำระเงินค่าเข้าชื่อครบถ้วนทุกราวแล้ว กรรมสิทธิในสังหาริมทรัพย์ธรรมดาที่เข้าชื่อกันย่อมตกเป็นกรรมสิทธิของผู้เข้าชื่อทันทีที่ชำระเงินครบถ้วน เพราะถือว่าเงื่อนไขตามสัญญาเข้าชื่อได้สำเร็จลง และเป็นการซื้อขายเสร็จเด็ดขาดตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป และหากสัญญาเข้าชื่อกำหนดให้ผู้ให้เข้าชื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น จัดการโอนทางทะเบียนรถให้แก่ผู้เข้าชื่อด้วย ก็เป็นหน้าที่ของผู้ให้เข้าชื่อที่จะต้องปฏิบัติเช่นนั้น มิฉะนั้นถือว่าผู้ให้เข้าชื่อผิดสัญญา* แต่ถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษตามมาตรา ๔๔๖ วรรคแรก ผู้ให้เข้าชื่อต้องไปทำการโอนกรรมสิทธิทางทะเบียนให้ถูกต้อง กล่าวคือต้องทำเป็นหนังสือและจด

* ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๐๓/๒๔๒๕

ทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ มิฉะนั้นจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้
 ทำการโดยสุจริต เสียค่าตอบแทนและจดทะเบียนโดยสุจริตหาได้ไม่ (ตามมาตรา
 ๑๒๕๕ วรรคสอง) ส่วนค่าฤชาธรรมเนียมในการโอนทางทะเบียนนั้น ถ้าหาก
 มิได้ตกลงกันเป็นอย่างอื่น ผู้ให้เช่าซื้อและผู้ซื้อต้องออกคนละเท่า ๆ กัน
 (อนุโลมตามมาตรา ๔๔๓)

๒.๑.๒.๒ หน้าที่ของผู้เช่าซื้อ

๑) ต้องให้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อโดยชอบ

ผู้เช่าซื้อมีหน้าที่ต้องให้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อโดย
 ชอบตามวัตถุประสงค์ของการเช่าเท่านั้น จะให้ทรัพย์สินที่เช่าเพื่อการใช้งานอื่น
 นอกจากที่ใช้ตามประเพณีนิยมหรือใช้ตามปกติ หรือนอกจากที่กำหนดไว้ในสัญญา
 ไม่ได้

เหตุผลที่กฎหมายกำหนดไว้ดังกล่าวข้างต้น
 เนื่องจากในระหว่างการเช่าซื้อ ผู้เช่าซื้ออาจเลิกสัญญาเสียเมื่อใดก็ได้โดยการ
 ส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน ดังนั้น หากผู้เช่าซื้อให้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อโดยมิชอบ
 ทำให้ทรัพย์สินเสียหายแล้วมาเลิกสัญญาโดยส่งมอบทรัพย์สินคืนให้แก่ ผู้เช่าซื้อ
 เช่นนี้ ย่อมไม่เป็นธรรมแก่ผู้ให้เช่าซื้อที่จะต้องรับทรัพย์สินคืนมาทั้ง ๆ ที่มีความ
 เสียหาย

๒) หน้าที่ต้องสงวนทรัพย์สินที่เช่าซื้อ

ผู้เช่าซื้อมีหน้าที่ต้องสงวนทรัพย์สินที่เช่าซื้อ
 เสมือนกับวิญญูชนจะพึงสงวนทรัพย์สินของตนเอง (อนุโลมมาตรา ๔๔๓)
 นอกจากนี้ยังต้องมีหน้าที่ต้องบำรุงรักษาทรัพย์สิน ตลอดจนถึงจัดการซ่อมแซม

เล็กน้อย หรือทำการซ่อมแซมชนิดที่มีกฎหมายกำหนดไว้ หรือมีจารีตประเพณี กำหนดว่าเป็นหน้าที่ของผู้เข้าซื้อพึงต้องทำเอง

๓) หน้าที่ต้องชำระค่าเข้าซื้อ

หน้าที่ที่จะต้องชำระค่าเข้าซื้อนั้น ถือเป็นหน้าที่อันสำคัญอย่างหนึ่งของสัญญาเข้าซื้อโดยถือกันว่าค่าเข้าซื้อ คือ เงินค่าตอบแทนในการที่ผู้เข้าซื้อได้ใช้สอย หรือได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินที่เข้าซื้อ ขณะเดียวกันส่วนหนึ่งก็เป็นการชำระราคาในการที่จะได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เข้าซื้อด้วย ซึ่งต่างกับค่าเช่าตรงที่ว่าค่าเช่านั้นเป็นค่าตอบแทนการที่ได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ในทรัพย์สินที่เช่าเท่านั้น

ค่าเข้าซื้อหรือราคาเข้าซื้อนั้น ตามปกติ ได้แก่ ราคาสินค้าที่เข้าซื้อที่ซื้อขายกันในท้องตลาด (ราคาเงินสด) บวกกับผลประโยชน์หรือดอกเบี้ยทั้งหมด ซึ่งการคิดคำนวณผลประโยชน์ หรือดอกเบี้ยทั้งหมดนั้นคำนวณจาก

ผลประโยชน์หรือดอกเบี้ยรวมทั้งหมด เท่ากับ
ราคาของสินค้า คุณ อัตราดอกเบี้ย คุณ จำนวนปี

๑๐๐

การชำระค่าเข้าซื้อนั้น ผู้ให้เข้าซื้อจะบวกกำไรไว้แล้ว เมื่อได้ค่าเข้าซื้อทั้งหมดจะนำจำนวนงวดที่ผู้เข้าซื้อต้องชำระหารออกมาเป็นเงินค่าเข้าซื้อแต่ละงวดที่ผู้เข้าซื้อจะต้องชำระ โดยไม่มีการลดเงินต้น และลดผลประโยชน์หรือดอกเบี้ยลงแต่อย่างใด ซึ่งต่างต้องการกู้ยืมเงินกับสถาบันการเงินโดยทั่วไปที่เมื่อเงินต้นลดลง จะทำให้ดอกเบี้ยลดลงตามไปด้วย นอกจากนั้น การคิดดอกเบี้ยในสัญญาเข้าซื้อนั้นจะคิดในอัตราร้อยละเท่าใดก็ได้

ไม่อยู่ในบังคับของมาตรา ๖๔๔ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งใช้
บังคับในเรื่องการกู้ยืมเงินเท่านั้นที่จะคิดดอกเบี้ยได้ไม่เกินร้อยละ ๑๔ ต่อปี*

กำหนดเวลาชำระค่าเช่าซื้อ ต้องถือตามที
กำหนดไว้ในสัญญาเป็นสำคัญ ถ้าไม่มีปรากฏในสัญญาต้องถือตามมาตรา ๔๔๕
เมื่อผู้เช่าซื้อไม่ชำระค่าเช่าซื้อตามกำหนดดังกล่าวต้องถือว่าผู้เช่าซื้อผิดนัดทันที
แต่ถ้าหากผู้ให้เช่าซื้อมิได้ถือเด็ดขาดว่าจะต้องชำระค่าเช่าซื้อเมื่อถึงกำหนด
ชำระค่าเช่าซื้อเสมอกล่าวคือได้ผ่อนผันเลื่อนเวลาชำระค่าเช่าซื้อ ให้ผู้เช่าซื้อ
หลายครั้ง หรือยังคงรับชำระค่าเช่าซื้อต่อมาภายหลัง เช่นนี้จะถือว่าผู้เช่าซื้อ
ผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อหาได้ไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๔๔๖/๒๔๒๔ การที่
ผู้ให้เช่าซื้อไม่ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อเมื่อผู้เช่าซื้อผิดสัญญา แต่ยังคงรับ
ชำระหนี้ค่าเช่าซื้อต่อมา ถือได้ว่าผู้ให้เช่าซื้อและผู้เช่าซื้อต่างมีเจตนามุ่งหมาย
ระงับข้อพิพาทเดิม โดยไม่ถือว่าการไม่ชำระหนี้ตามกำหนดในสัญญาเป็นการผิด
สัญญา ฉะนั้น การที่ผู้เช่าซื้อไม่ชำระค่าเช่าซื้อสองงวดติดต่อกัน จึงถือไม่ได้ว่า
ผู้เช่าซื้อผิดสัญญา

มีข้อควรสังเกตว่า การผิดนัดชำระเงินค่า
เช่าซื้อต่างกับการค้างชำระค่าเช่าซื้อ กล่าวคือ การที่ผู้เช่าซื้อยังมีได้ชำระ
ค่าเช่าซื้อให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อตามกำหนดเวลา จะโดยฝ่ายผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่า
เช่าซื้อหรือไม่ก็ตามถือว่า เป็นการค้างชำระค่าเช่าซื้อ จึงไม่เป็นการผิดนัด
เสมอไป แต่การผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อถือว่า เป็นการค้างชำระค่าเช่าซื้อเสมอ

* ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๓๑ - ๑๖๓๔/๒๔๐๘

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๔๒/๒๕๕๑ การค้างชำระค่าเช่ากับการผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าที่ต่างกัน การที่ผู้เช่าค้างชำระค่าเช่า นั้นจะถือว่า เป็นผู้เช่าผิดนัดเสมอไปหาได้ไม่ เช่นในกรณีผู้เช่านำค่าเช่าไปชำระแล้วผู้ให้เช่าไม่ยอมรับ หรือในกรณีที่ผู้ให้เช่ามีหน้าที่ไปเก็บค่าเช่าแล้วไม่ไปเก็บ การที่ผู้เช่าค้างชำระค่าเช่า ๑๒ เดือน แต่เป็นการผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าเพียงครั้งเดียว ผู้ให้เช่าฟ้องขับไล่ไม่ได้ เพราะไม่เป็นการผิดนัดชำระค่าเช่าถึง ๒ คราว

เช่าซื้อสิ้นสุด

๔) หน้าที่ต้องส่งคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อเมื่อสัญญา

ต่อไปนี้

ผู้เช่าซื้อต้องส่งคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อในกรณี

- ก. เมื่อผู้เช่าบอกเลิกสัญญาด้วยการส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนให้แก่เจ้าของโดยเสียค่าใช้จ่ายของตนเองตามมาตรา ๕๓๓
- ข. เมื่อผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระเงินสองคราวติด ๆ กัน หรือกระทำผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญ ผู้ให้เช่าซื้อจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ เงินที่เข้ามาแล้วแต่ก่อนให้ริบเป็นของเจ้าของทรัพย์สินและเจ้าของชอบที่จะกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินนั้นได้ด้วยตามมาตรา ๕๓๔
- ค. เมื่อมีการบอกเลิกสัญญาตามกฎหมายหรือข้อตกลงในสัญญา

ส่วนในสภาพของทรัพย์สินที่จะส่งคืน โดยปกติ ถ้าสัญญาเช่าซื้อกำหนดไว้อย่างไรก็ต้องเป็นไปตามสัญญา แต่ถ้าไม่กล่าวไว้เป็นอย่างอื่นก็ต้องคืนทรัพย์สินตามสภาพที่รับมา และผู้เช่าซื้อไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในการสึกหรอหรือการให้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อโดยชอบ ในกรณีที่คู่สัญญามีได้ทำเป็นหนังสือ

กำหนดสภาพของทรัพย์สินที่เข้าซื้อไว้ เนื่องจากกฎหมายสันนิษฐานเป็นคุณแก่ผู้ให้เข้าซื้อว่า ผู้เข้าซื้อได้รับมอบทรัพย์สินที่เข้าซื้อไปในสภาพอันซ่อมแซมดีแล้ว เวลาส่งคืนผู้เข้าซื้อก็ต้องส่งคืนในสภาพอันซ่อมแซมดีแล้ว เช่นกันแต่ข้อสันนิษฐานดังกล่าวมิใช่บทสันนิษฐานเด็ดขาด กฎหมายเปิดช่องให้ผู้เข้าซื้อพิสูจน์หักล้างได้ถึงสภาพของทรัพย์สินที่เข้าซื้อว่ามีสภาพอันไม่ซ่อมแซมดีจึงส่งคืนให้สภาพเช่นนั้น

๔) หน้าที่ต้องไม่ดัดแปลงต่อเติมทรัพย์สินที่เข้าซื้อ

เนื่องจากผู้เข้าซื้อยังไม่ได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ ผู้เข้าซื้อจึงไม่ควรมิลิทธิที่จะทำการดัดแปลงต่อเติมทรัพย์สินที่เข้าซื้อ เพราะอาจทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่เข้าซื้อได้ ยกเว้นผู้ให้เข้าซื้อจะอนุญาต โดยการอนุญาตนั้นไม่จำกัดระบุไว้ในสัญญาเข้าซื้อและอาจให้ความยินยอมโดยตรง หรือโดยปริยายก็ได้

๖) หน้าที่ต้องรับผิดชอบในความวินาศแห่งทรัพย์สินที่เข้าซื้อ

ตามหลัก Res perit domino ผู้ใดเป็นเจ้าของย่อมจะต้องรับผิดชอบในภัยพิบัติแห่งทรัพย์สินนั้น ดังนั้น ตามปกติแล้วผู้เข้าซื้อย่อมไม่ต้องรับผิดชอบในความสูญหาย หรือบุบสลายในทรัพย์สินที่เข้าซื้อ ยกเว้น ความวินาศดังกล่าวจะเกิดจากความผิดของผู้เข้าซื้อ บุคคลซึ่งอยู่กับผู้เข้าซื้อหรือผู้เช่าช่วง หรือมีข้อตกลงในสัญญาได้กำหนดไว้ให้ผู้เข้าซื้อต้องรับผิดชอบในเรื่องดังกล่าว เช่น ตกลงให้ผู้เข้าซื้อรับผิดชอบแม้ทรัพย์สินที่เข้าซื้อถูกโจรภัย อัคคีภัย วินาศภัย สูญหาย บุบสลาย ฯลฯ โดยเหตุสุดวิสัยหรือเหตุใด ๆ หรือผู้เข้าซื้อจะต้องรับผิดชอบต่อการสูญหาย และเสียหายทุกชนิดอันเกิดแก่ทรัพย์สินที่

เข้าชื่อ* เป็นต้น

๒.๒ ขอบเขตของค่าเสียหายตามสัญญาเข้าชื่อ

๒.๒.๑ กรณีสัญญาเข้าชื่อไม่สิ้นสุด

สัญญาเข้าชื่อเป็นสัญญาต่างตอบแทนอย่างหนึ่งที่คู่สัญญาต่างมีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อกันตามสัญญาตั้งได้กล่าวมาแล้ว เมื่อคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญา อีกฝ่ายย่อมมีสิทธิฟ้องร้องให้คู่สัญญาที่ปฏิบัติผิดสัญญาปฏิบัติตามสัญญาได้ โดยอาศัยหลักทั่วไปในมาตรา ๒๑๓ เว้นแต่สภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้ทำเช่นนั้นได้ โดยไม่จำเป็นต้องบอกเลิกสัญญาหรือรอให้สัญญาสิ้นสุดก่อนแต่อย่างใด ทั้งนี้เป็นไปตามหลักทั่วไปในเรื่องหนี้ ซึ่งหากมีความเสียหายเกิดขึ้นคู่สัญญาฝ่ายที่เสียหายย่อมมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนได้

ผู้เขียนใคร่ขอยกตัวอย่างของค่าเสียหายส่วนนี้บางส่วน**

เช่น

ก. กรณีผู้ให้เข้าชื่อไม่ส่งมอบทรัพย์สินที่เข้าชื่อให้แก่ผู้เข้าชื่อ ผู้เข้าชื่อมีสิทธิฟ้องศาลขอให้บังคับผู้ให้เข้าชื่อส่งมอบทรัพย์สินดังกล่าวได้ หากผู้เข้าชื่อมีความเสียหายใด ๆ ก็ย่อมเรียกค่าเสียหายส่วนนี้ได้ด้วย

ข. กรณีผู้เข้าชื่อให้ทรัพย์สินที่เข้าชื่อโดยมิชอบ หรือไม่ส่งมอบ

* ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๔๑/๒๔๑๘, ๑๔๘๐/๒๔๑๔, ๔๓๔/๒๔๑๘

** ตามปกติการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายส่วนนี้มีอยู่น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับกรทำให้สัญญาเข้าชื่อสิ้นสุดลงก่อน

ทรัพย์สินที่เช่าซื้อ หากทำให้เกิดความเสียหายใดกับทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบในความเสียหายดังกล่าว เพราะถือว่าเป็นความผิดของผู้เช่าซื้ออย่างหนึ่ง (อนุโลมมาตรา ๔๖๒) ดังนั้น ผู้ให้เช่าซื้อที่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายดังกล่าวกับผู้เช่าซื้อได้ โดยคำนวณตามความเสียหายอันเกิดขึ้นและไม่จำเป็นต้องบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อก่อน

ค. กรณีผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อที่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าเช่าซื้อที่ถึงกำหนดแล้วไม่ชำระพร้อมด้วยดอกเบี้ยจากผู้เช่าซื้อได้ โดยไม่จำเป็นต้องบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อก่อน

ง. กรณีผู้เช่าซื้อไม่ส่งคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อที่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ และผู้เช่าซื้ออาจต้องรับผิดชอบถึงความเสียหายในพฤติการณ์พิเศษตามมาตรา ๒๒๒ วรรคสองด้วย*

จ. กรณีทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหายหรือบอบสลาย หากเกิดจากความผิดของผู้เช่าซื้อ หรือของบุคคลอื่นซึ่งอยู่กับผู้เช่าซื้อหรือของผู้เช่าช่วง เมื่อมีการคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อที่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายเพื่อเหตุนั้นได้**

๒.๒.๒ กรณีสัญญาเช่าซื้อสิ้นสุด

กรณีนี้ เป็นกรณีที่เกิดขึ้นเป็นส่วนใหญ่ของสัญญาเช่าซื้อที่คู่สัญญาจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาซึ่งจะทำให้สัญญาลิ้นสุดลง และก่อให้เกิดหน้าที่

* ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๖๘/๒๔๕๔

** ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๕๔/๒๔๑๑ และ ๑๑๓๒/๒๔๒๑ ประกอบ

ความรับผิดชอบของคู่สัญญาในการชดเชยค่าเสียหายต่าง ๆ แก่กัน โดยแยกพิจารณา
ได้ดังนี้

๒.๒.๒.๑ การสิ้นสุดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
ว่าด้วยเช่าซื้อ ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเช่าซื้อ การ
สิ้นสุดของสัญญาเช่าซื้อมีได้ ๒ กรณี คือ

ก. ผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาตามมาตรา ๔๗๓

มาตรา ๔๗๓ บัญญัติว่า "ผู้เช่าจะบอกเลิกสัญญาใน
เวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนให้เจ้าของโดยเสียค่าใช้จ่าย
ของตนเอง"

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กรณีเป็นสิทธิของผู้
เช่าซื้อที่จะบอกเลิกสัญญาในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ เพราะการเช่าซื้อดังกล่าว
กล่าวมาแล้วว่า เป็นการให้เช่าโดยมีค้ำประกันว่าจะขาย เมื่อผู้เช่าซื้อไม่พอใจที่
จะปฏิบัติตามสัญญาต่อไป ก็มีสิทธิบอกเลิกด้วยการส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนแก่
เจ้าของและไม่จำเป็นต้องมีฝ่ายใดผิดสัญญา ซึ่งในเรื่องนี้ผิดกับสัญญาอื่น ๆ เช่น
สัญญาซื้อขาย ยืม ฯลฯ ที่คู่กรณีจะเลิกสัญญาตามความพอใจของตนเองหาได้ไม่
และต่างกับสัญญาเช่าตรงที่ผู้เช่าอาจบอกเลิกสัญญาได้ตามความพอใจตามมาตรา
๔๖๖ แต่ต้องมีการบอกกล่าวล่วงหน้าก่อนและผู้ให้เช่ากับผู้เช่าต่างมีสิทธิบอกเลิก
สัญญาด้วยกันทั้งสองฝ่าย

การบอกเลิกสัญญาตามมาตรา ๔๗๓ นี้ จะต้องประกอบด้วย
หลักเกณฑ์ ๒ ประการ คือ

เข้าชื่อ

(๑) ผู้เข้าชื่อต้องแสดงเจตนาขอกเลิกสัญญาไปยังผู้ให้

เข้าชื่อ

(๒) ผู้เข้าชื่อต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เข้าชื่อ คืนแก่ผู้ให้

การขอกเลิกสัญญาตามมาตรา^{๕๗๓} จะต้องครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ทั้งสองข้างต้น จะขาดข้อใดข้อหนึ่งมิได้* เว้นแต่ผู้เข้าชื่อไม่อาจส่งคืนทรัพย์สินที่เข้าชื่อได้โดยไม่ใช้ความผิดของผู้เข้าชื่อ กรณีเช่นนี้ผู้เข้าชื่อขอกเลิกสัญญาได้ โดยไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สิน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๓/๒๔๒๒ โจทก์ไม่ได้ใช้รถยนต์ตามสัญญาเข้าชื่อ เพราะตำรวจยึดไปสอบสวนกรณีรถนั้นถูกลักมา เป็นการผิดวัตถุประสงค์ของการเข้าชื่อ โจทก์ขอกเลิกสัญญาได้โดยไม่ต้องคืนรถแก่จำเลย ผู้ให้เข้าชื่อ แม้จำเลยมิได้ประมาทในการที่ตำรวจยึดรถไป

มีข้อน่าคิดว่า จะส่งคืนทรัพย์สินเฉย ๆ โดยไม่ต้องขอกเลิกสัญญาด้วยจะทำได้หรือไม่ ข้อนี้มีผู้เห็นว่า การเลิกสัญญาด้วยการคืนทรัพย์สินเป็นสิทธิของผู้เข้าชื่อ ฉะนั้น ถ้าส่งคืนทรัพย์สินให้ผู้ให้เข้าชื่อน่าจะถือได้ว่าเป็นการขอกเลิกสัญญาตามมาตรา ๕๗๓ แล้ว^๑

* คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๑๔๕/๒๔๓๐ โจทก์เป็นผู้เข้าชื่อรถยนต์จากจำเลย หากโจทก์จะขอกเลิกสัญญาเข้าชื่ออาจทำได้ด้วยการส่งมอบรถยนต์คืนแก่จำเลย ดังนั้นเมื่อโจทก์บอกกล่าวเลิกสัญญา โดยยังคงครอบครองรถยนต์คันที่เข้าชื่ออยู่ การขอกเลิกสัญญาของโจทก์จึงไม่ชอบด้วยมาตรา ๕๗๓

^๑ ประพนธ์ ศาตะมาน เรื่องเดิม, หน้า ๒๔๘.

เมื่อผู้เช่าซื้อมีสิทธิเลิกสัญญาเสียได้ด้วยการส่งคืนทรัพย์สินให้ผู้ให้เช่าซื้อเช่นนี้ ปัญหาจะเกิดขึ้นในตอนนี้เองว่า ถ้าทรัพย์สินที่ส่งคืนชำรุดบกพร่องเสียหายไปบ้าง ผู้เช่าซื้อจะยังมีสิทธิที่จะเลิกสัญญาด้วยการคืนทรัพย์สินได้หรือไม่ ในเรื่องนี้ถ้าหากสัญญาเช่าซื้อกำหนดไว้อย่างใด ก็ต้องเป็นไปตามนั้น เช่น กำหนดไว้ว่า ถ้าผู้เช่าซื้อประสงค์จะเลิกสัญญาเช่าซื้อโดยส่งทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน ก็ต้องส่งคืนในสภาพเรียบร้อยและสมบูรณ์ทุกประการ เป็นต้น

แต่ถ้าสัญญาเช่าซื้อไม่ได้กำหนดเงื่อนไขในเรื่องนี้ไว้ อาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

- (๑) ถ้าทรัพย์สินที่ใช้เกิดชำรุดเสียหายเพราะการใช้ทรัพย์สินโดยชอบ ผู้เช่าซื้อไม่ต้องรับผิดชอบส่งมอบคืนได้
- (๒) ถ้าทรัพย์สินเกิดชำรุดบกพร่องโดยเหตุสุดวิสัย ผู้เช่าซื้อส่งมอบคืนได้เพราะเจ้าของยอมรับผิดชอบในภัยพิบัติของทรัพย์สินอยู่แล้ว
- (๓) ถ้าความชำรุดบกพร่องเกิดจากการใช้ทรัพย์สินนั้นโดยไม่ชอบหรือโดยความผิดของผู้เช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อจะเลิกสัญญาได้โดยการส่งมอบทรัพย์สิน แต่จะต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องที่ต้องซ่อมแซม

มีปัญหาต่อไปว่า ผู้เช่าซื้อผิดนัดและยังคงค้างชำระค่าเช่าซื้อไม่ว่าครั้งเดียวหรือหลายครั้ง จะมีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อตามมาตรานี้ได้หรือไม่ มีความเห็นว่า ผู้ให้เช่าซื้อมีสิทธิให้ได้รับชำระหนี้เสียก่อนจึงจะส่งคืนทรัพย์สินได้ ทั้งนี้โดยอาศัยมาตรา ๓๖๕ และ ๓๕๒ ที่กำหนดให้การชำระหนี้อันเกิดแต่การเลิกสัญญาในสัญญาต่างตอบแทนนั้น คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะไม่ยอมชำระหนี้จนกว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะชำระหนี้ หรือขอปฏิบัติการชำระหนี้ก็ได้ แต่ก็มีผู้เห็นว่า ความเห็นดังกล่าวยังไม่ถูกต้องเพราะหลักกฎหมายในเรื่องนี้มีอยู่แต่เพียงว่า บุคคลจะแสวงหาประโยชน์เนื่องจากการกระทำผิดของตนหาได้ไม่ จึงหมายความว่า เมื่อคู่สัญญาทำผิดสัญญาในเรื่องหนึ่งเรื่องใดแล้วจะอ้างข้อผิด

สัญญาขึ้นขึ้นมาเพื่อเลิกสัญญาให้เป็นประโยชน์แก่ตนหาได้ไม่ ในเรื่องนี้สิทธิการบอกเลิกสัญญาเป็นสิทธิโดยเอกเทศไม่เกี่ยวข้อเท็จจริงที่ว่า ผู้เข้าซื้อได้กระทำผิดสัญญาหรือไม่ ดังนั้น จึงเห็นว่า แม้ผู้เข้าซื้อผิดนัดชำระราคาเข้าซื้อ ๒ คราวติดกัน อันเป็นเหตุให้ผู้ให้เข้าซื้อมีสิทธิเลิกสัญญาได้ แต่ตราบไต่ที่ผู้ให้เข้าซื้อยังไม่บอกเลิกสัญญา ผู้เข้าซื้อก็ยังมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ตาม มาตรา ๔๗๓^๑

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๒/๒๔๗๖ ระบุว่า คดีนี้จะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๓ ฉบับเก่า มาตรา ๔๗๓ หรือ ๔๗๔ นั้น กรรมการศาลฎีกาไม่เห็นพ้องด้วยกับข้อวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ที่บังคับคดีตามมาตรา ๔๗๔ เพราะการที่ผู้เข้าซื้อจะบอกเลิกสัญญาด้วยส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนตามมาตรา ๔๗๓ กิติ หรือเหตุการณ์ที่ผู้เข้าซื้อผิดนัด ๒ คราวติด ๆ กัน ทำให้ผู้ให้เข้าซื้อบอกเลิกสัญญาได้ตามมาตรา ๔๗๔ กิติ เป็นแต่กรณีที่มีบทบัญญัติถึงเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดสิทธิเลิกสัญญาแก่ผู้เข้าซื้อ หรือผู้ให้เข้าซื้อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเมื่อเป็นดังนี้ จึงมีข้อที่จะต้องพิจารณาว่า ฝ่ายใดได้ใช้สิทธิเลิกสัญญา หาใช่ว่าสัญญาจะระงับไปเองโดยลำพัง แต่อาศัยเหตุการณ์ที่ผู้เข้าซื้อผิดนัด ๒ คราวติด ๆ กันเท่านั้นไม่ และเมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า ได้ใช้สิทธิบอกเลิกประการใด สัญญาระหว่างกันจึงเป็นอันระงับสิ้นไปแล้วโดยจำเลยบอกเลิก หากมีเหตุใดที่โจทก์จะกลับฟื้นเอาสัญญานั้นมาบอกเลิกได้อีกไม่ คดีนี้จึงอยู่ในบังคับแห่งมาตรา ๔๗๓ ดังที่ศาลเดิมได้วินิจฉัยไว้

จากคำวินิจฉัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ศาลฎีกาเห็นว่า ผู้เข้าซื้อที่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ แม้นตนจะผิดนัดชำระราคาเข้าซื้อหลายคราวติดกันก็ตาม

^๑ มานะ พิทยาภรณ์ เรื่องเดิม, หน้า ๔๑๔.

นอกจากนี้ยังมีปัญหาอีกว่า เมื่อผู้เข้าชื่อทำสัญญาเข้าชื่อแล้วแต่ก่อนมีการส่งมอบเกิดไปเห็นทรัพย์สินที่อื่นแล้วเห็นว่าอาจทำการเข้าชื่อได้ถูกกว่า จึงไปทำสัญญาเข้าชื่อทรัพย์สินอย่างเดียวกันนั้นกับคนอื่นแล้วไม่ยอมรับมอบทรัพย์สินที่เข้าชื่อรายแรก ผู้ให้เข้าชื่อจะมีสิทธิบังคับให้ผู้เข้าชื่อต้องยอมรับทรัพย์สิน (เหมือนสัญญาจะซื้อขาย) ได้หรือไม่ หรือจะเรียกค่าเสียหายจากผู้เข้าชื่อในฐานะที่ไม่ยอมรับมอบทรัพย์สินที่เข้าชื่อได้หรือไม่ ปัญหานี้หากพิจารณาแต่เพียงเฉินๆ ผู้ให้เข้าชื่อน่าจะมีสิทธิบังคับให้รับมอบและเรียกค่าเสียหายได้ เพราะเมื่อทำสัญญาแล้วก็ต้องปฏิบัติตามสัญญา หากไม่ปฏิบัติตามก็ต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดขึ้นเพราะการผิดสัญญานั้น แต่อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณามาตรา ๔๗๓ แล้ว เห็นได้ว่าผู้เข้าชื่อมีสิทธิที่จะเลิกสัญญาด้วยการส่งมอบทรัพย์สินคืนได้ สมมติว่าจะบังคับให้ผู้เข้าชื่อต้องรับมอบทรัพย์สินได้ ก็จะมีประโยชน์อันใดเล่าเมื่อเขาได้รับมอบแล้ว เขาก็มีสิทธิส่งคืนทรัพย์สินนั้นตามมาตรา ๔๗๓ ซึ่งผู้ให้เข้าชื่อก็ต้องรับผิดชอบนั่นเอง ผู้เขียนจึงเห็นว่า แม้ผู้เข้าชื่อจะไม่ยอมรับมอบทรัพย์สิน ผู้ให้เข้าชื่อก็จะบังคับให้ต้องรับมอบไม่ได้ และจะฟ้องเรียกค่าเสียหายในการไม่รับทรัพย์สินไม่ได้

การส่งมอบทรัพย์สินคืนที่เข้าชื่อคืนผู้ให้เข้าชื่อนั้นผู้เข้าชื่อต้องเสียค่าใช้จ่ายในการส่งมอบ และต้องส่งมอบยังภูมิลำเนาของผู้ให้เข้าชื่อ

อนึ่ง บทบัญญัติมาตรา ๔๗๓ นี้ มิใช่บทบัญญัติที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เพราะบทบัญญัตินี้มิได้คุ้มครองผลประโยชน์ หรือส่วนได้เสียของประชาชนเป็นส่วนรวม เป็นแต่บทบัญญัติถึงสิทธิของผู้เข้าชื่อที่มีต่อผู้ให้เข้าชื่อเท่านั้น ถ้าคู่สัญญาตกลงทำสัญญาแตกต่างออกไปโดยกำหนดว่า ผู้เข้าชื่อจะบอกเลิกสัญญาได้ก็แต่โดยบอกกล่าว

^๑ ประพนธ์ ศาตะมาน เรื่องเดิม, หน้า ๒๔๘ - ๒๔๙.

ล่วงหน้าก็ได้ หรือในการส่งมอบทรัพย์สินให้แก่เจ้าของนั้น เจ้าของจะเป็นผู้ออก
ค่าใช้จ่ายทั้งหมดก็ได้ ผู้เช่าซื้อจะบอกเลิกสัญญาในเวลาใดเวลาหนึ่ง แต่ต้อง
ชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ให้เช่าซื้อก็ได้ หรือสัญญาเช่าซื้อที่มีข้อกำหนดว่า ผู้เช่าซื้อไม่
อาจบอกเลิกสัญญาได้ก็ได้ ผู้เขียนเห็นว่าข้อกำหนดดังกล่าวไว้บังคับได้

ในประเทศอังกฤษในสัญญาเช่าซื้อมักจะกำหนดไว้ใน
สัญญาว่า หากผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญา ผู้ให้เช่าซื้อจะมีสิทธิเรียกเงินจำนวนหนึ่ง
ซึ่งเรียกว่า Minimum payment อันเป็นเงินค่าเสียหายอันเกิดจากการบอก
เลิกสัญญาในกรณีสินค้านั้นราคาตกต่ำ ดังเช่น สัญญาข้อ ๕ ของสัญญาในคดี
Bribge v Campbell Discount Co., Ltd. (1962) ซึ่งมีข้อความว่า

"สัญญาเช่าซื้อได้บอกเลิกด้วยเหตุใดก็ตามก่อนที่รถ
จักรยานยนต์จะโอนไปเป็นของผู้เช่า ผู้เช่าตกลงจะชำระค่าเสียหายอันเกิด
จากการเสื่อมราคาของรถจักรยานยนต์ในจำนวนสองในสามส่วนของราคา
ค่าเช่าซื้อ"^๑

ข้อสัญญาดังกล่าว ศาลอังกฤษมีหลักว่า ศาลจะวินิจฉัย
ว่าข้อตกลงเกี่ยวกับ Minimum payment clause เป็นโมฆะไม่ได้ เพราะ
ไม่ใช่เบี้ยปรับในกรณีผู้เช่าซื้อผิดสัญญา ดังคำพิพากษาในคดีต่อไปนี้

คดี Associated Distributors v Hall (1938)
วินิจฉัยว่า กฎว่าด้วยเบี้ยปรับใช้ได้เฉพาะเวลาที่ผู้เช่าซื้อทำผิดสัญญา (breach

^๑ รອງพล เจริญพันธ์, "การคุ้มครองผู้บริโภคในการเช่าซื้อสินค้าตาม
หลักการของกฎหมายอังกฤษและออสเตรเลีย" นิติศาสตร์, ฉบับที่ ๑ ปีที่ ๑๐
(๒๕๒๑), ๑๔๔.

of agreement) แต่ในกรณีส่งมอบสินค้าคืนนั้น ไม่ใช่เป็นการผิดสัญญา แต่เป็นการใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา

ตามแนวคำพิพากษาดังกล่าว เจ้าหนี้จึงฟ้องเรียกเงินจำนวนที่กำหนดไว้ได้ แม้จะเป็นเงินจำนวนสูงมากก็ตาม หลักนี้จึงเป็นเหตุให้ผู้ให้สินเชื่อถือโอกาสกำหนดเงิน Minimum payment ไว้สูงเกินไปและทำให้กรณีผู้ซื้อบอกเลิกสัญญาเองต้องรับผิดชอบให้ค่าเสียหายมากยิ่งขึ้นกว่ากรณีทำผิดสัญญา ต่อมาจึงได้มีพระราชบัญญัติการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค (The Consumer Credit Act 1974) ระบุจำนวนเงินที่ผู้ซื้อจะต้องชำระให้แก่ผู้ให้สินเชื่อในกรณีเลิกสัญญาไว้ว่าหากในสัญญาไม่ได้กำหนดจำนวนเงินไว้ ก็ให้ผู้ซื้อชำระเงินจำนวนครึ่งหนึ่งของราคาสินค้าทั้งหมด ซึ่งเกินกว่าจำนวนเงินที่ผู้ซื้อได้ชำระไปแล้ว หรือจำนวนเงินที่ผู้ซื้อจะต้องรับผิดชอบบอกเลิกสัญญา* นอกจากนี้กฎหมายยังให้อำนาจแก่ศาลที่จะกำหนดเงินจำนวนน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ได้ หากศาลเห็นว่าเงินจำนวนดังกล่าวพอแก่ค่าทดแทนที่ผู้ให้สินเชื่อจะได้รับเนื่องจากการบอกเลิกสัญญา ศาลอาจกำหนดจำนวนใหม่แทนจำนวนเงินที่กฎหมายกำหนดไว้ได้**

ผลของการบอกเลิกสัญญาตามมาตรา ๔๗๓ ***

เมื่อผู้ซื้อใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา โดยถูกต้องตาม

* The Consumer Credit Act 1979 s. 100 (1).

** Ibid, s. 100 (4).

*** ในบทนี้ผู้เขียนจะกล่าวเฉพาะผลที่ถือเป็นหลักปฏิบัติในปัจจุบัน ส่วนความเห็นและผลประการอื่นจะขอยกไปกล่าวในบทที่ ๓

มาตรา ๔๓๓ แล้ว สัญญาเช่าซื้อย่อมสิ้นสุดลง จึงต้องนำบทบัญญัติอันเป็นหลัก
ทั่วไปในเรื่องผลของการเลิกสัญญาตามมาตรา ๓๕๑ มาใช้บังคับ เว้นแต่บท
บัญญัติว่าด้วยเช่าซื้อหรือคู่กรณีจะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้เพราะบทบัญญัติ
ว่าด้วยเช่าซื้อไม่มีข้อยกเว้นไว้ว่า จะนำหลักทั่วไปในลักษณะสัญญาเช่าซื้อมาใช้บังคับ
ไม่ได้ ดังนั้น คู่กรณีจึงต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามมาตรา ๓๕๑ วรรคแรก และ
จะต้องมีการคืนและเรียกกรองต่อกันดังนี้

๑. ทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ตามมาตรา ๔๓๓ บัญญัติไว้
ชัดเจนแล้วว่า ผู้เช่าซื้อต้องส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนให้แก่เจ้าของโดยเสียค่า
ใช้จ่ายของตนเอง ซึ่งในกรณีนี้ถึงแม้จะไม่มีบทบัญญัติดังกล่าว ผู้เช่าซื้อก็ต้องส่ง
มอบทรัพย์สินคืนอยู่ดีเพราะต้องให้คู่กรณีอีกฝ่ายกลับคืนสู่ฐานะเดิมจะมีประโยชน์
ก็เฉพาะในข้อที่บัญญัติไว้โดยชัดเจนว่า ผู้เช่าซื้อเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งความ
เป็นจริงก็ไม่จำเป็นต้องบัญญัติไว้อีกเช่นกัน เพราะในการส่งมอบทรัพย์สิน
ผู้เช่าซื้อซึ่งเป็นลูกหนี้ต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายอยู่แล้วตามมาตรา ๓๒๔ อย่งไร
ก็ดี กรณีที่ไม่อาจส่งมอบทรัพย์สินคืนได้ ดังนี้ก็ไม่มีความจำเป็นต้องส่งคืน ผู้เช่าซื้อไม่มี
หนี้ต้องชำระ^๑ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งตามมาตรา ๔๓๓ คือวิธีการบอกเลิกสัญญา
ของผู้เช่าซื้อที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นพิเศษนอกเหนือจากสิทธิบอกเลิกสัญญาโดย
ทั่วไปนั่นเอง

๒. เงินค่าเช่าซื้อที่ได้ชำระไปก่อนแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อ
ต้องคืนบรรดาเงินที่ได้รับมาแล้วทั้งสิ้น ซึ่งต่างจากมาตรา ๔๓๔ ที่ผู้ให้เช่าซื้อ

^๑ ไพจิตร บุญพันธ์ุ, "ผลของการเลิกสัญญาเช่าซื้อกับการกลับคืนสู่
ฐานะเดิม" ตุลพาห, เล่ม ๓ ปีที่ ๓๐ (พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๒๖),

มีสิทธิริบบรรดาเงินที่ได้ชำระมาแล้ว แม้มาตรา ๔๗๓ จะไม่ได้บัญญัติไว้ว่าผู้
 เข้าซื้อสิทธิได้รับเงินคืนหรือผู้ให้เข้าซื้อต้องส่งคืนก็ตาม เพราะเป็นไปตาม
 หลักทั่วไปของการบอกเลิกสัญญา ที่ต้องให้คู่กรณีกลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม
 ตามมาตรา ๓๕๑ อนึ่ง ถ้ากฎหมายต้องการให้ผู้เข้าซื้อไม่มีสิทธิได้รับเงินคืน
 หรือผู้ให้เข้าซื้อริบเอาไว้ได้ ก็จะไม่บัญญัติไว้ทำนองเดียวกับมาตรา ๔๗๔ จะไป
 ตีความว่ากฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ริบได้ดังมาตรา ๔๗๔ จึงริบได้ย่อมไม่เป็นการ
 ถูกต้องเพราะมีหลักอยู่แล้วว่าต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิม เหตุที่ไม่บัญญัติไว้ก็เพราะ
 การเลิกสัญญาตามมาตรา ๔๗๓ ไม่จำเป็นต้องมีฝ่ายใดผิดสัญญา^๑ ดังนั้น ผู้เข้าซื้อจึง
 มีสิทธิเรียกบรรดาเงินที่ได้ชำระไปแล้วคืนได้จากผู้ให้เข้าซื้อพร้อมด้วยดอกเบี้ย
 อัตราร้อยละ ๗.๕ ต่อปี โดยคิดตั้งแต่วันที่ผู้ให้เข้าซื้อได้รับเงินนั้นไว้ ตาม
 มาตรา ๓๕๑ วรรคสอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๔๗/๒๔๘๖ โจทก์ได้ทำสัญญา
 เข้าซื้อรถยนต์บรรทุก ๑ คัน จากจำเลยราคา ๔,๐๐๐ บาท ชำระเงินในวัน
 ทำสัญญา ๑,๕๐๐ บาท และจะชำระค่าเข้าซื้อต่อไปอีกเดือนละ ๒๕๐ บาท
 จนครบ ชำระค่าเข้าได้ ๑ งวด ๒๕๐ บาท รถถูกเกณฑ์ไปใช้ในราชการทหาร
 โดยไม่มีกำหนดจะส่งคืน เมื่อโจทก์ผู้เข้าซื้อบอกเลิกสัญญาแล้ว คู่สัญญาต้องกลับ
 คืนสู่ฐานะเดิม เงิน ๑,๕๐๐ บาท ที่โจทก์ชำระให้จำเลยไปตามสัญญาไม่ใช่
 เป็นเงินค่าเช่ารถ หรือค่าตอบแทน หรือใช้รถแต่อย่างเดียว การที่รถของ
 การที่รถของจำเลยต้องสึกหรอเพราะการใช้ จำเลยก็ได้รับค่าเข้าซื้อไปแล้ว
 ๒๕๐ บาท จำนวนเงินเท่านี้จะคุ้มหรือไม่ จำเลยได้ยกขึ้นต่อสู้ประการใด
 จำเลยจึงต้องคืนเงินจำนวน ๑,๕๐๐ บาท ให้โจทก์ไว้โดยเฉพาะแล้วหาได้ไม่
 นั้น เห็นว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๗๓ ผู้เข้าจะบอกเลิก
 สัญญาเข้าซื้อในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้^๑ เป็นบทบัญญัติให้สิทธิผู้เข้าซื้อที่จะเลิก

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕.

สัญญาในกรณีที่ไม่มีการติดนัดผิดสัญญา ข้อเท็จจริงคดีนี้ปรากฏว่าโจทก์ไม่จัดการแก้ไขเครื่องฟรีที่โจทก์ให้จำเลยที่ ๑ เข้าซื้อให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้อันเป็นการผิดสัญญา จำเลยที่ ๑ จึงใช้สิทธิเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๘๗ ได้ การชำระหนี้ของคู่สัญญาอันเกิดแต่การเลิกสัญญาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๕๒ บัญญัติให้เป็นไปตามมาตรา ๓๖๕ และเมื่อสัญญาเลิกแล้ว คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจำต้องให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งกลับคืนสถานะดังที่เป็นอยู่เดิมตามมาตรา ๓๕๑ แต่เงินค่าเข้าซื้อเครื่องฟรีที่จำเลยที่ ๑ ชำระแก่โจทก์มิใช่ราคาเครื่องฟรีอย่างเดียว หากเป็นค่าเข้าเครื่องฟรีอีกส่วนหนึ่งด้วย ซึ่งโจทก์มีสิทธิได้รับค่าเข้าในระหว่างที่จำเลยที่ ๑ ครอบครองใช้ประโยชน์เครื่องฟรีอยู่ จึงต้องหักค่าเข้าให้โจทก์จากจำนวนเงินค่าเข้าซื้อที่โจทก์จะต้องส่งคืนแก่จำเลยที่ ๑ ก่อน

อนึ่ง ถ้าหากคู่กรณีตกลงกันให้ผู้เข้าซื้อริบบรรดาเงินที่ไ้มาก่อนแล้ว หากผู้เข้าซื้อบอกเลิกสัญญาย่อมทำได้ เพราะบทบัญญัติ มาตรา ๓๕๑ วรรคสอง ไม่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้น ถ้าหากมีการตกลงดังกล่าว และต่อมาผู้เข้าซื้อบอกเลิกสัญญาตามมาตรา ๔๗๓ ผู้ให้เข้าซื้อมีสิทธิริบบรรดาเงินที่ได้ชำระไปก่อนแล้วได้

๓. เงินค่าเข้าซื้อค้างชำระ โดยหลักเมื่อบอกเลิกสัญญาแล้ว สัญญาเข้าซื้อย่อมสิ้นสุดลงโดยคู่สัญญาต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิม ดังนั้น หากจะให้เรียกค่าเข้าซื้อที่ค้างชำระกันได้อีก ก็เท่ากับเป็นการเรียกร้องให้ปฏิบัติชำระหนี้ตามสัญญาอีก ซึ่งไม่อาจจะกระทำเช่นนั้นได้ และตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๕๔/๒๔๑๑ (ประชุมใหญ่ : ซึ่งจะได้อีกในรายละเอียดต่อไป) จะได้ว่าวินิจฉัยในกรณีผู้ให้เข้าซื้อใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาตาม

^๑ สำเรียง เมฆเกรียงไกร เรื่องเดิม, หน้า ๒๓๗.

มาตรา ๔๗๔ แต่ก็สามารถนำมาใช้เทียบเคียงกับการบอกเลิกสัญญาตามมาตรา ๔๗๓ เช่นกัน เพราะตามคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวในกรณีผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระเงินค่าเช่าซื้อ ศาลฎีกายังวินิจฉัยว่า ผู้ให้เช่าซื้อไม่มีสิทธิเรียกค่าเช่าซื้อค้างชำระ แล้วการที่ผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาตามมาตรา ๔๗๓ ซึ่งผู้เช่าซื้ออาจไม่ผิดนัดหรือผิดสัญญา จะให้สิทธิผู้ให้เช่าซื้อเรียกร้องเงินค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระได้อย่างไร ดังนั้น ผู้ให้เช่าซื้อจึงไม่มีสิทธิเรียกเงินค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระจากผู้เช่าซื้อ

อนึ่ง คู่สัญญาอาจตกลงกันให้ผู้เช่าซื้อใช้เงินเป็นการตอบแทนในการได้ใช้หรือได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่าซื้อเป็นจำนวนหนึ่งยอมทำได้ตามมาตรา ๓๕๑ วรรคสามตอนท้าย และกรณีนี้ไม่ถือว่าเป็นเบี้ยปรับ

๔. เงินค่าเช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ เมื่อสัญญาเช่าซื้อสิ้นสุดลงแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อจึงไม่มีสิทธิเรียกเงินค่าเช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระตั้งแต่งวดที่สัญญาเช่าซื้อสิ้นสุดลงเป็นต้นไป และถึงแม้จะมีข้อตกลงให้ผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระด้วยก็ตาม ก็น่าจะถือว่าเป็นการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าอันมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับตามมาตรา ๓๗๕ ซึ่งศาลอาจลดลงได้ตามสมควรตามมาตรา ๓๘๓

๖. ผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาตามมาตรา ๔๗๔

มาตรา ๔๗๔ บัญญัติว่า "ในกรณีผิดนัดไม่ใช้เงินสองคราวติด ๆ กัน หรือกระทำผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญ เจ้าของทรัพย์สินจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ ถ้าเช่นนั้นบรรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อน ให้ริบเป็นของเจ้าของทรัพย์สิน และเจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะกลับเข้าครอบทรัพย์สินนั้นได้ด้วย

อนึ่ง ในกรณีกระทำผิดสัญญาเพราะผิดนัดไม่ใช้เงินซึ่งเป็นคราวที่สุตนั้น ท่านว่าเจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะริบบรรดาเงินที่ได้ให้มาแล้วแต่ก่อนและกลับเข้าครอบทรัพย์สินนั้นได้ ต่อเมื่อระยะเวลาใช้เงินได้พ้นกำหนดไปอีกงวดหนึ่ง”

ตามมาตรานี้จะเห็นได้ว่าผู้ให้เช่าจะบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้ในกรณีใดกรณีหนึ่งดังต่อไปนี้

(๑) ผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อสองคราวติดกัน ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องหน้าที่ของผู้เช่าซื้อว่า ผู้เช่าซื้อมีหน้าที่ต้องชำระค่าเช่าซื้อ ซึ่งหากผู้เช่าซื้อไม่ชำระค่าเช่าซื้อสองคราวติดกัน ผู้ให้เช่าซื้อย่อมบอกเลิกสัญญาได้ และกรณีนี้จะไม่นำมาตรา ๔๖๐ มาใช้บังคับโดยอนุโลม เพราะมาตรา ๔๗๔ อันเป็นบทบัญญัติว่าด้วยเช่าซื้อได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว

การผิดนัดในกรณีนี้ จะต้องเป็นการผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อสองคราวติด ๆ กันจริง ๆ หากผิดนัดเพียงงวดเดียว หรือผิดนัดหลายครั้งแต่ไม่ติดต่อกัน ผู้ให้เช่าซื้อจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาโดยอ้างเหตุว่าผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระเงินสองคราวติด ๆ กันไม่ได้ แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดสิทธิผู้ให้เช่าซื้อที่ได้รับความเสียหายที่จะเรียกร้องค่าเสียหายต่าง ๆ เช่นดอกเบี้ยของเงินค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระ (ตามมาตรา ๒๒๔) หรือค่าใช้จ่ายในการเดินทางและค่าเสียหายในการที่ต้องมาเก็บค่าเช่าซื้อใหม่ เป็นต้น

การบอกเลิกสัญญาของผู้ให้เช่าซื้อนั้น กระทำได้โดยการแสดงเจตนาบอกเลิกสัญญาไปยังผู้เช่าซื้อ โดยไม่ต้องบอกกล่าวให้ผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อภายในระยะเวลาอันควรก่อน (ไม่นำมาตรา ๓๘๗ อันเป็นบทบัญญัติทั่วไปของการเลิกสัญญาที่ต้องบอกกล่าวให้ชำระหนี้ ภายในระยะเวลาอันสมควรก่อน หากไม่ชำระ จึงจะบอกเลิกสัญญาได้) แต่อย่างไรก็ดี คู่สัญญา

สามารถที่จะตกลงกันว่า ถ้าผู้เข้าชื่อผิดนัดไม่ชำระค่าเข้าชื่องวดใดงวดหนึ่ง หรือถ้าผิดนัดไม่ชำระค่าเข้าชื่อสองงวดติด ๆ กันแล้ว ให้ถือว่าสัญญาเข้าชื่อ เป็นอันเลิกกันทันทีโดยผู้ให้เข้าชื่อไม่จำเป็นต้องแสดงเจตนาบอกเลิกสัญญาก็ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๕๒/๒๕๐๑ ข้อสัญญาว่า ผู้เข้าชื่อไม่ชำระค่าเข้าชื่องวดใด ผู้ให้เข้าชื่อเลิกสัญญาและริบเงินที่ได้ชำระไปแล้วได้ นั้น ใช้บังคับได้ ไม่ขัดกับมาตรา ๔๗๔ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ใช้เมื่อคู่สัญญาไม่ได้ตกลงกันไว้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๑๒/๒๕๑๘ สัญญาเข้าชื่อระบุว่า ถ้าผู้เข้าชื่อผิดนัดไม่ชำระเงินงวดใด หรือผิดสัญญาข้อใด ให้สัญญาเข้าชื่อเป็นอันสิ้นผลบังคับทันทีโดยมิต้องบอกกล่าวล่วงหน้า ข้อสัญญาดังกล่าวไม่ต้องห้ามตามกฎหมาย ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนไม่ตกเป็นโมฆะ ดังนั้น เมื่อจำเลยผิดนัดไม่ชำระค่าเข้าชื่อตามสัญญา โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องจำเลยได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๘๔๒/๒๕๒๖ สัญญาเข้าชื่อที่ว่า ผู้เข้าชื่อผิดนัดไม่ชำระค่าเข้าชื่อเพียงคราวเดียวหรืองวดเดียว ผู้ให้เข้าชื่อบอกเลิกสัญญาได้นั้น แม้จะแตกต่างกับบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๗๔ วรรคแรก แต่กฎหมายบทนี้มิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนและมิได้เป็นสัญญาที่ขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนจึงใช้บังคับได้

ตามปกติเงินที่ผู้เข้าชื่อชำระในวันทำสัญญา หรือที่เรียกว่า "เงินดาวน์" นั้น ถือกันว่าเป็นเงินค่าเข้าชื่ออย่างหนึ่งที่ได้ชำระมาแล้วในวันทำสัญญา โดยไม่ถือว่าเป็นเงินค่าเข้าชื่อที่ค้างชำระและไม่ใช้เงิน

ค่าเช่าซื้อที่ชำระกันล่วงหน้า* เว้นแต่ในสัญญาจะตกลงกันไว้ชัดเจนว่า ให้ถือว่าเงินที่ชำระในวันทำสัญญาเป็นเงินค่าเช่าซื้อที่ชำระไว้ล่วงหน้า เมื่อมีข้อตกลงเช่นนี้ถือว่าผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ใช่เงินค่าเช่าซื้อไม่ได้ เพราะผู้เช่าซื้อได้ชำระเงินค่าเช่าซื้อล่วงหน้ามาแล้ว** แต่ถ้าหากไม่มีข้อตกลงดังกล่าวเงินที่ผู้เช่าซื้อชำระในวันทำสัญญาก็ไม่ถือว่าเป็นเงินค่าเช่าซื้อล่วงหน้า***

มีปัญหาว่า ผู้เช่าซื้อซึ่งผิดนัดชำระค่าเช่าซื้องวดแรกจะนำเงินมาชำระค่าเช่าซื้องวดหลังโดยไม่ยอมชำระงวดแรกจะได้หรือไม่ กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่า หากผู้ให้เช่าซื้อไม่ยอมรับโดยจะถือว่าเป็นการชำระงวดแรกเพื่อไม่ให้ผู้เช่าซื้ออาศัยการชำระค่าเช่าซื้อดังกล่าวเพื่อไม่ให้เป็นการผิดนัดสองคราวติด ๆ กัน ผู้เช่าซื้อไม่อาจอ้างได้ว่าเป็นการชำระค่าเช่าซื้องวดหลังและไม่อาจอ้างมาตรา ๓๒๘ ซึ่งใช้บังคับกรณีที่มีมูลหนี้หลายราย มาใช้ยื่นต่อผู้ให้เช่าซื้อได้

มีปัญหาต่อไปว่า ผู้เช่าซื้อที่ยังไม่ผิดนัดได้แจ้งว่าตนจะไม่ชำระค่าเช่าซื้อเมื่อค่าเช่าซื้อถึงกำหนด ผู้ให้เช่าซื้อจะบอกเลิกสัญญาได้ทันทีหรือไม่ กรณีนี้ กฎหมายอังกฤษ ถือว่าผู้ให้เช่าซื้ออาจเลิกสัญญาได้ทันที โดยมีพักต้องรอให้ถึงกำหนดชำระค่าเช่าซื้อเสียก่อน สำหรับกฎหมายไทยนั้น มีผู้เห็นว่า จะต้องพิจารณาถึงข้อเท็จจริงว่า ผู้เช่าซื้อได้แสดงเจตนาถึงขั้นจะไม่ปฏิบัติตามสัญญาโดยตลอดไปหรือไม่ หรือเพียงแต่จะไม่ชำระค่าเช่าซื้อเพียงครั้งหนึ่งคราวเดียว หากเป็นกรณีแรก ผู้ให้เช่าซื้อก็น่าจะเลิกสัญญาได้ ถ้าเป็นกรณีหลัง

* ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๔/๒๕๑๓

** ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๔๔/๒๕๕๘

*** ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๘๑๒/๒๕๒๕

¹ มานะ พิทยาภรณ์ เรื่องเดิม, หน้า ๑๔๔ - ๑๔๖.

ผู้ให้เข้าซื้อหาอาจบอกเลิกสัญญาได้ไม่^๑ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า กรณีนี้ในทางปฏิบัติ เป็นได้ยากที่ผู้เข้าซื้อจะแสดงเจตนาดังกล่าวและถึงหากจะแสดงเจตนาดังกล่าว ผู้ให้เข้าซื้อก็ยากที่จะหาหลักฐานมาแสดงให้ศาลเห็นว่า ได้มีการแสดงเจตนา เช่นนั้นจริง ทั้งเข้าใจว่าศาลไทยน่าจะไม่น่ารับคำฟ้องโดยถือว่าผู้เข้าซื้อยังไม่ได้ ผิดนัด

มีข้อน่าสังเกตว่า เมื่อมีการผิดนัดไม่ชำระค่าเข้าซื้อ สองคราวติด ๆ กัน แต่ผู้ให้เข้าซื้อยังไม่ใช้สิทธิเลิกสัญญาและต่อมาผู้ให้เข้าซื้อ ได้ทำความตกลง หรือมีการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดกับผู้เข้าซื้ออันเป็นการ แสดงให้เห็นได้ว่า ผู้ให้เข้าซื้อไม่ถือว่าการไม่ชำระค่าเข้าซื้อตามกำหนดเป็น การผิดสัญญา หรือผู้ให้เข้าซื้อยังไม่มีเจตนาหรือใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา หรือผู้ให้ เข้าซื้อสละสิทธิบอกเลิกสัญญา กรณีเช่นนี้สัญญาเข้าซื้อจะยังไม่สิ้นสุดลงและเป็น การแสดงว่าคู่กรณีมีเจตนาผูกพันตามสัญญาเดิม ผู้ให้เข้าซื้อจึงจะกลับรื้อฟื้น เรื่องเดิมขึ้นมาบอกกล่าวเพื่อเลิกสัญญาหาได้ไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๐/๒๔๒๒ ผู้เข้าซื้อรถยนต์ไม่ ชำระค่าเข้าซื้อตามกำหนด แต่ให้ผู้ให้เข้าซื้อยอมรับค่าเข้าซื้อต่อมาหลายคราว คราวสุดท้ายผู้ให้เข้าซื้อยึดรถคืน และบอกให้ไปติดต่อเพื่อชำระค่าเข้าซื้อที่ค้าง มิฉะนั้นจะเลิกสัญญา ผู้เข้าซื้อไปติดต่อผู้ให้เข้าซื้อเกี่ยงให้ชำระค่าติดตามเอา รถคืนและค่าภาษีก่อนก็จะคืนรถให้ ไม่มีการแสดงเจตนาเลิกสัญญาและยัง เจตนาให้ผู้เข้าซื้อปฏิบัติตามสัญญาอยู่ การยึดรถคืนจึงเป็นการผิดสัญญา ผู้ให้ เข้าซื้อต้องไต่ค่าเสียหายที่ผู้เข้าซื้อต้องชำระรถใช้ในระหว่างนั้น ถ้าไม่คืนรถแก่ ผู้เข้าซื้อก็ต้องใช้ราคา

(๒) ผู้เข้าซื้อกระทำผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญ

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๖.

กฎหมายไม่ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า กรณีใดนับว่าเป็นข้อสัญญาที่เป็นส่วนสำคัญของสัญญาเข้าชื่อ จึงน่าจะต้องวิเคราะห์ดูข้อเท็จจริงเป็นกรณี ๆ ไป ซึ่งอาจแยกเป็นแนวทางได้เป็น ๒ ประการ คือ^๑

๑. ในสัญญานั้นเองกำหนดไว้ว่า เป็นข้อสัญญาที่เป็นส่วนสำคัญ

๒. การที่ผู้เข้าชื่อกระทำการอันเป็นปฏิปักษ์ต่อกรรมสิทธิ์ของเจ้าของทรัพย์สิน เช่น เอาไปขาย เอาทรัพย์สินไปให้เช่าช่วง หรือขายฝาก เป็นต้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๑๘๖/๒๔๒๒ สัญญาเข้าชื่อ กำหนดว่า ถ้านำรถยนต์ออกนอกเขตที่ระบุงต้องได้รับอนุญาตเป็นหนังสือ ผิดสัญญาข้อนี้เลิกสัญญาได้ แต่ข้อนี้ไม่ใช่ข้อสำคัญตามที่มาตรา ๔๓๔ บัญญัติไว้เป็นพิเศษและผู้ให้เข้าชื่อทราบเหตุนี้แล้วก็ไม่ทักท้วงจึงไม่ถือว่าผู้เข้าชื่อผิดสัญญา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๔๔๖/๒๔๓๓ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า "วิเคราะห์แล้ว คดีมีปัญหาข้อกฎหมายว่าต้องวินิจฉัยตามฎีกาของโจทก์ว่า จำเลยที่ ๑ มิได้ชำระค่าเช่าชื่อทุกเดือนโดยเว้นเดือนบ้าง ไม่ตรงกับวันในสัญญาบ้างแต่ไม่เกินสองเดือนติดกัน งวดที่ต้องชำระ ๒๐ งวด แต่จำเลยที่ ๑ ชำระเพียง ๑๔ งวด คงค้าง ๔ งวด ติดต่อกัน จะถือว่าผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าชื่อติดต่อกันสองงวดหรือไม่ และเป็นการผิดสัญญาข้อสำคัญที่โจทก์บอกเลิกสัญญาได้หรือไม่ เห็นว่า สัญญาข้อ ๒ ระบุชัดแจ้งว่า ผู้เข้าชื่อจะต้องชำระเงินตามที่กำหนดไว้ในรายการโดยเคร่งครัด แต่ยังไม่ผ่อนผันให้ค้างชำระได้ไม่เกิน

^๑ ประพนธ์ ศาคตะมาน เรื่องเดิม, หน้า ๒๖๘.

สองงวดติดต่อกัน จำเลยที่ ๑ ชำระเกินกำหนดทุกเวลาทุกงวดซึ่งโจทก์ยอมรับ โดยมีได้หักทวง ใบเสร็จรับเงินก็ระบุว่า ชำระค่างวดประจำเดือนใดมิได้ถือเอากำหนดเวลาชำระเป็นข้อสำคัญ แต่ถือเอาการชำระตามงวดเป็นข้อสำคัญ เมื่อเดือนเมษายน ๒๔๒๗ จำเลยที่ ๑ ต้องชำระ ๒๐ งวด แต่จำเลยที่ ๑ ชำระได้เพียง ๑๔ งวด ถึงเดือนพฤศจิกายน ๒๔๒๖ เท่านั้นจึงขาดไป ๔ งวด ติดต่อกัน ถือว่าค้างชำระติดต่อกันเกินสองงวดแล้ว ทั้งเป็นการผิดสัญญาในข้อสำคัญด้วย จำเลยที่ ๑ จึงไม่มีสิทธิเรียกค่าเสียหายตามฟ้องแย้ง ส่วนโจทก์มีสิทธิเลิกสัญญาและยึดรถคืนได้ นอกจากนั้น โจทก์ยังมีสิทธิเรียกค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระ ๔ งวด กับเบี้ยปรับได้ตามสัญญา จำเลยที่ ๒ ผู้ค้าประกันจึงต้องรับผิดชอบ ที่โจทก์ขอให้ชำระเบี้ยปรับเป็นดอกเบี้ยยร้อยละ ๒๑ ต่อปี นั้น เห็นว่าสูงเกินไป สมควรลดลงเหลือร้อยละ ๑๔ ต่อปี ฎีกาโจทก์ฟังขึ้น"

เมื่อผู้เช่าซื้อผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญผู้ให้เช่าซื้อจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาได้โดยไม่ต้องบอกกล่าวก่อน และทำให้สัญญาเช่าซื้อสิ้นสุดลง และในกรณีนี้คู่สัญญาจะตกลงกันให้สัญญาสิ้นสุดลงทันทีโดยไม่ต้องแสดงเจตนาบอกเลิกสัญญาก็ได้ เพราะไม่ขัดต่อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(ค) กรณีผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ใช้เงินซึ่งเป็นคราวที่สดซึ่งหมายความว่า ผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ใช้เงินงวดสุดท้าย (งวดก่อนสุดท้ายไม่ได้ผิดนัด) มาตรา ๔๓๔ วรรคสองได้กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องให้ระยะเวลาใช้เงินได้พ้นกำหนดไปอีกงวดหนึ่งก่อน เพราะมาตรา ๔๓๔ วรรคแรก ได้กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อสองงวดติดต่อกัน ผู้ให้เช่าซื้อจึงจะบอกเลิกสัญญาได้ ดังนั้น หากผู้เช่าซื้อผิดนัดงวดสุดท้ายโดยงวดก่อนสุดท้ายไม่ผิดนัดก็ไม่มีทางที่จะมีการผิดนัดไม่ชำระเงินค่าเช่าซื้อสองคราวติด ๆ กันได้เลย จึงจำต้องมีบทบัญญัติตั้งวรรคสองดังกล่าว เพื่อให้สอดคล้องกับวรรคแรก

มีข้อนำสังเกตว่า ผู้ให้เช่าซื้อต้องใช้สิทธิเลิกสัญญาเช่น

เดียวกับวรรคแรก ไม่ใช่เพื่อพ้นระยะเวลาชำระค่าเช่าซื้อไปอีกหนึ่งงวดแล้ว สัญญาเช่าซื้อจะสิ้นสุดโดยอัตโนมัติ¹

ผลของการบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อตามมาตรา ๔๗๔^๒

เมื่อมีการบอกเลิกสัญญาแล้ว ผลของการเลิกสัญญาตามหลักทั่วไป หมายความว่า การเลิกผลผูกพัน ไม่มีหนี้ความผูกพันกันต่อไปอีก และมีผลย้อนหลังไปถึงขณะที่ได้ก่อสัญญาขึ้นระหว่างกัน³ คู่สัญญาจึงต้องกลับคืนสู่ฐานะดังเป็นอยู่เดิมตามมาตรา ๓๕๑ ซึ่งหมายถึง ฐานะขณะที่ได้ก่อสัญญา หรือจะเรียกว่าฐานะเดิมก่อนสัญญา (Original state before the contract) ก็เป็นการถูกต้อง^๓ เว้นแต่กฎหมายลักษณะเช่าซื้อบัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว และคู่กรณีทั้งคู่สัญญาตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น แต่ไม่ได้หมายความว่าข้อยกเว้นดังกล่าวจะทำให้ไม่อาจบังคับตามบทบัญญัติว่าด้วยการเลิกสัญญาอันเป็นบทบัญญัติทั่วไปอีกไม่ได้

ดังนั้น ผลของการเลิกสัญญาตามมาตรา ๔๗๔ เมื่อผู้ให้เช่าซื้อเลิกสัญญาแล้ว คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจำเป็นต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งกลับคืนสู่ฐานะดังเดิม ซึ่งผู้เขียนขอแยกพิจารณาดังนี้

¹ ล้ำเรียง เมฆเกรียงไกร เรื่องเดิม, หน้า ๑๕๕.

^๒ บทนี้ผู้เขียนจะกล่าวถึงเฉพาะผลที่ถือเป็นหลักปฏิบัติในปัจจุบัน

³ จิตติ ติงศภัทย์ เรื่องเดิม, หน้า ๑๐๔.

^๓ Anson, Principles of the English Law of Contract (21st edition ; Oxford at the Clarendon Press, 1961), p.226.

๑. ทรัพย์สินที่เข้าชื่อ ผู้เข้าชื่อต้องคืนทรัพย์สินที่เข้าชื่อให้แก่ผู้ให้เข้าชื่อ ซึ่งมาตรา ๔๗๔ ทั้งสองวรรคก็บัญญัติไว้แล้วว่า เจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินนั้น ซึ่งหมายความว่า มีสิทธิที่จะเข้าครอบครอง (entitled to resume possession) ผลก็เป็นกรณีที่ผู้เข้าชื่อส่งมอบคืนให้แก่เจ้าของเหมือนกัน ทั้งนี้เป็นไปตามหลักทั่วไปของการเลิกสัญญา ซึ่งแม้ไม่บัญญัติไว้ก็นำหลักทั่วไปมาใช้บังคับได้อยู่แล้ว^๑

การที่ผู้เข้าชื่อจะกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เข้าชื่อนั้นหากผู้เข้าชื่อไม่ยอมคืน ผู้ให้เข้าชื่อไม่มีอำนาจที่จะใช้กำลังเพื่อบังคับเอาทรัพย์สินนั้นคืนมา แต่จะต้องฟ้องร้องบังคับกันทางศาล

เมื่อผู้ให้เข้าชื่อเรียกให้ผู้เข้าชื่อคืนทรัพย์สินที่เข้าชื่อ แต่ผู้เข้าชื่อไม่อาจส่งมอบทรัพย์สินดังกล่าวคืนได้ ผู้ให้เข้าชื่อก็สามารถเรียกให้ผู้เข้าชื่อชดใช้ราคาค่าแห่งทรัพย์สินที่เข้าชื่อแทนได้ หากผู้เข้าชื่อทราบแล้วแต่ยังเพิกเฉย ผู้เข้าชื่อต้องเสียดอกเบี้ยในจำนวนเงินดังกล่าวตั้งแต่วันผิดนัด หากไม่ได้ตกลงอัตราดอกเบี้ยกันไว้จะต้องเสียดอกเบี้ยอัตราร้อยละ ๗.๕ ต่อปี

๒. เงินค่าเข้าชื่อที่ได้ชำระไปก่อนแล้ว โดยหลักทั่วไปในมาตรา ๓๕๑ วรรคสอง ผู้ให้เข้าชื่อจะต้องคืนเงินที่ได้รับไว้พร้อมดอกเบี้ยให้แก่ผู้เข้าชื่อ แต่กรณีนี้มาตรา ๔๗๔ ได้บัญญัติไว้ว่า ผู้ให้เข้าชื่อไม่ต้องคืนเงินที่ผู้เข้าชื่อได้ใช้มาก่อนแล้ว จึงเป็นบทบัญญัติเฉพาะซึ่งยกเว้นได้จากหลักทั่วไปข้างต้น เหตุผลที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ตามมาตรา ๔๗๔ นี้ ผู้ให้เข้าชื่อบอกเลิกสัญญาได้เนื่องจากผู้เข้าชื่อผิดสัญญา จึง

^๑ ไพจิตร ปุณณพันธ์, "ผลของการเลิกสัญญาเข้าชื่อกับการกลับคืนสู่ฐานะเดิม", หน้า ๓๐.

เท่ากับเป็นการลงโทษผู้เข้าชื่อไม่ให้ได้รับเงินที่ได้ใช้มาแล้วคืน ซึ่งไม่เหมือนกับมาตรา ๔๗๓ ที่ผู้เข้าชื่ออาจจะไม่ได้ผิดสัญญา ดังนั้น ผู้ให้เข้าชื่อจึงมีสิทธิริบบรรดาเงินที่ได้ใช้มาก่อนแล้วทั้งหมด ไม่ว่าจะ เป็นเงินค่างหรือเงินค่าเข้าชื่อที่ชำระมาแล้ว เพราะตัวบทใช้คำว่า "เงินที่ได้ใช้มาแล้ว" เท่านั้น หาได้แยกแยะว่า เป็นเงินประเภทใดบ้างแต่อย่างใดไม่

อนึ่ง หากคู่สัญญาตกลงว่า ผู้ให้เข้าชื่อไม่มีสิทธิริบเงินที่ได้ใช้มาก่อนแล้วตามมาตรา ๔๗๔ ก็น่าจะทำได้ เพราะมาตรา ๔๗๔ มีข้อยกเว้นเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

๓. เงินค่าเข้าชื่อค่างชำระ เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๕๔/๒๔๑๑ (ประชุมใหญ่) วางหลักไว้ซึ่งเป็นคำพิพากษาศาลฎีกาที่สำคัญ ผู้เขียนจึงนำมากล่าวไว้โดยละเอียดดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๕๔/๒๔๑๑ วินิจฉัยว่า เมื่อมีการผิดสัญญาเข้าชื่อ โดยผิดนัดไม่ชำระค่าเข้าชื่อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๗๔ ผู้ให้เข้าชื่อมีสิทธิเพียงเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เข้าชื่อและริบเงินค่าเข้าชื่อที่ส่งแล้วเท่านั้น ไม่มีสิทธิเรียกค่าเข้าชื่อที่ค่างชำระอีกแต่ผู้ให้เข้าชื่อ มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพราะการไม่ชำระหนี้ของผู้เข้าชื่อจนเป็นเหตุให้มีการเลิกสัญญาอันได้แก่ ค่าใช้ทรัพย์สินตลอดเวลาที่ผู้เข้าชื่อครอบครองทรัพย์สินอยู่ ตามนัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๕๑ วรรคสาม เท่านั้น และถ้าทรัพย์สินที่คืนมาเสียหายผู้เข้าชื่อต้องรับผิดชอบนอกเหนือไปจากความเสียหายอันเกิดจากการใช้ทรัพย์สินโดยชอบอีกด้วย

สัญญาเข้าชื่อที่ระบุให้ผู้ให้เข้าชื่อได้รับเงินค่าเข้าชื่อที่ค่างและค่าเสียหายเนื่องจากการเลิกสัญญา เป็นการกำหนดความรับผิดชอบเนื่องจากการไม่ชำระหนี้ไว้ล่วงหน้ามีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ ซึ่งศาลอาจลดลงได้

รายละเอียดของคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๕๔/๒๕๑๑ (ประชุมใหญ่) มีดังนี้ "โจทก์ฟ้องว่า เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๐๖ จำเลยทำหนังสือสัญญาเช่าซื้อรถยนต์บรรทุกหมายเลขเครื่องยนต์เอฟ.พี.๕๔๔๕/๑๐๐ ๑ คัน เป็นเงิน ๖๘,๐๐๐ บาท ชำระค่าเช่าซื้อรายเดือน ๆ ละ ๓,๕๐๐ บาท ตั้งแต่วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๐๖ จำเลยที่ ๒ ที่ ๓ เป็นผู้ค้ำประกัน จำเลยชำระค่าเช่าซื้อเพียง ๒,๐๐๐ บาท ในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๐๗ แล้วผิดนัดตลอดมาตั้งแต่ตั้งงวดพฤศจิกายน ๒๕๐๖ ถึงพฤษภาคม ๒๕๐๘ เป็นเงิน ๖๖,๐๐๐ บาท โจทก์ได้นำรถคืนมาปรากฏว่าอุปกรณ์ของรถเสียหายและสูญหายไปตามบัญชีท้ายฟ้องราคา ๒๐,๐๐๐ บาท ซึ่งจำเลยต้องรับผิดชอบ จึงขอให้ศาลพิพากษาให้จำเลยทั้งสามชำระค่าเช่าซื้อที่ค้าง ๖๖,๐๐๐ บาท ค่าเสียหาย ๒๐,๐๐๐ บาท กับดอกเบี้ยร้อยละ ๗ ครั้งต่อปี ตั้งแต่วันฟ้อง

จำเลยทั้งสามให้การว่า จำเลยที่ ๑ ค้างเงินค่าเช่าซื้อ ๖๖,๐๐๐ บาท จริง เพราะเป็นรถเก่า จำเลยได้ซ่อมเป็นเงินจำนวน ๒๐,๐๐๐ บาทเศษ ให้บรรทุกของได้ ๓ เดือน เกิดอุทกภัยรับจ้างไม่ได้จนถึงเดือนตุลาคม ๒๕๐๗ จำเลยได้ขอผิดจนถึงพฤษภาคม ๒๕๐๘ โจทก์ยอม จำเลยจึงไม่ผิดนัด เดือนมิถุนายน ๒๕๐๘ จำเลยที่ ๑ ได้ส่งรถคืนในสภาพดีกว่าเดิม หม้อแบตเตอรี่และอุปกรณ์ที่ชำรุดเป็นไปตามสภาพการใช้ จำเลยที่ ๑ ไม่ต้องรับผิดชอบ โจทก์ต้องจำหน่ายรถเสียก่อนตามสัญญาข้อ ๖ จำเลยจึงจะรับผิดชอบในส่วนที่ขาด โจทก์ไม่ได้จำหน่ายรถจำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบ โจทก์ยอมผ่อนเวลาให้จำเลยที่ ๑ โดยจำเลยที่ ๒ ที่ ๓ ไม่ได้ตกลงยินยอมด้วยจำเลยที่ ๒ ที่ ๓ จึงไม่ต้องรับผิดชอบ

ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องเนื่องจากเห็นว่า โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง

โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่าให้จำเลยที่ ๑ ชำระเงิน
ค่าเช่าซื้อรถยนต์ที่ค้ำชำระ ๖๖,๐๐๐ บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี
ตั้งแต่วันฟ้องจนกว่าจะชำระเสร็จ

จำเลยฎีกา

ศาลฎีกาตรวจสำนวนประชุมปรึกษาแล้ว จำเลยฎีกา
ขอแรกว่าโจทก์ต้องขายรถเสียก่อนตามสัญญาข้อ ๖ มิฉะนั้น ก็ไม่รู้ว่าราคาารถที่
เอาคืนไปขาดจากราคาารถที่จำเลยจะต้องชำระเป็นค่าเช่าซื้อเท่าใด โจทก์จึง
ยังฟ้องจำเลยไม่ได้ ศาลฎีกาเห็นว่า สัญญาข้อ ๖ ตามที่กล่าวมาข้างต้นกำหนด
ไว้ว่า ถ้าผู้เช่าซื้อผิดนัด โจทก์เข้าครอบครองรถและเลิกสัญญาได้เงินที่ส่ง
มาแล้วริบเป็นของโจทก์ ที่ยังไม่ได้ชำระโจทก์เรียกเอาได้ ส่วนค่าเสียหาย
จำเลยต้องรับผิดชอบ ข้อความที่ว่าจำเลยผู้เช่าซื้อยอมให้โจทก์ขายรถ ถ้าได้
ราคาไม่ครบถ้วนตามข้อ ๑ คือ ๖๘,๐๐๐ บาท จำเลยต้องใช้เงินที่ยังขาดนั้น
เป็นวิธีการกำหนดและชดใช้ค่าเสียหายวิธีหนึ่งเท่านั้น ซึ่งเมื่อขายรถแล้วก็เป็นที่
รู้ได้แน่นอนว่า จำเลยต้องรับผิดชอบในจำนวนค่าเสียหายอีกเท่าใด หากให้ว่า
โจทก์จะต้องขายรถเสียก่อนจึงจะเรียกค่าเสียหายที่ยังขาดอยู่ได้ไม่ เพราะ
จำเลยต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายอยู่แล้วโดยโจทก์อาจพิสูจน์จำนวนค่าเสียหาย
นั้นได้โดยพยานหลักฐานตามวิธีพิจารณา ข้อที่จำเลยโต้เถียงว่าก่อนขายรถไม่รู้
ว่าจำเลยต้องรับผิดชอบเท่าใด ซึ่งเป็นปัญหาว่าจำเลยควรต้องรับผิดชอบต่อไปเพียงใด
นั้น ศาลฎีกาเห็นว่า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๗๔ ก็นับ
ตามสัญญาข้อ ๖ ก็นับ โจทก์มีสิทธิริบเงินที่จำเลยได้ส่งแก่โจทก์แล้ว คือ ๒,๐๐๐
บาท และกลับเข้าครองทรัพย์สินได้ด้วย ดังที่โจทก์ก็ได้รถคืนมาแล้ว แต่โจทก์
จะเรียกร้องสิ่งใดจากจำเลยได้อีกบ้างนั้น "ศาลฎีกาได้ประชุมใหญ่ วินิจฉัย
ปัญหาข้อนี้แล้ว เห็นว่าถ้าพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา

๔๓๔ ก็เป็นที่เห็นได้ว่า กฎหมายหาได้บัญญัติให้สิทธิแก่โจทก์ไว้โดยแจ้งชัด นอกเหนือไปจากการกลับเข้าครอบทรัพย์สินและริบเงินที่จำเลยได้ส่งไปแล้วแต่ประการใดไม่ ถ้าโจทก์ยังมีสิทธิเรียกร้องเงินที่จำเลยค้างส่งเต็มจำนวนด้วยแล้ว ก็ไม่มีเหตุประการใดที่กฎหมายจะบัญญัติแต่เพียงให้ริบเงินที่จำเลยได้ใช้มาแล้วแต่ก่อนโจทก์บอกเลิกสัญญาเท่านั้น เพราะเงินจำนวนที่กฎหมายบัญญัติให้ริบได้นี้เป็นส่วนหนึ่งของเงินที่จำเลยจะต้องชำระไป หากจำเลยจะต้องรับผิดชอบใช้เงินที่ยังค้างชำระอยู่ทั้งหมดด้วยแล้ว และยังเป็นเห็นได้ชัดแจ้งอีกด้วยว่า ถ้าจำเลยชำระเงินครบถ้วนทุกงวด จำเลยย่อมได้กรรมสิทธิ์ในรถนั้นไปตามค้ำมัดจะขายที่โจทก์ได้ให้ไว้ หากจำเลยจะผิดนัดเมื่อโจทก์เรียกร้องให้ชำระเงินที่ค้าง โจทก์ก็ย่อมมีสิทธิได้รับแต่เพียงค่าเสียหาย ซึ่งตามปกติก็คือดอกเบี้ยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๒๔ เว้นแต่โจทก์จะพิสูจน์ความเสียหายอย่างอื่นได้อีกด้วย อันเป็นที่แน่นอนว่าไม่ใช่โจทก์เรียกร้องได้ทั้งเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมดเต็มจำนวนแล้ว ยังเอารถกลับคืนทั้งคันเป็นสองต่อด้วย ศาลฎีกาจึงเห็นว่า เมื่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๓๔ มิได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งนอกเหนือไปจากการริบเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อน และให้โจทก์กลับเข้าครอบครองทรัพย์สินแล้ว ก็แสดงอยู่ว่า กฎหมายประสงค์ปล่อยให้ความรับผิดชอบของจำเลยอยู่ภายใต้บทบัญญัติในเรื่องนี้โดยทั่วไป กล่าวคือ โจทก์มีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน เพราะจำเลยไม่ชำระหนี้จนเป็นเหตุให้โจทก์บอกเลิกสัญญา ค่าสินไหมทดแทนนี้ได้แก่อะไรบางอย่างนั้น ศาลฎีกาเห็นว่าเมื่อโจทก์บอกเลิกสัญญาแล้ว ค้ำมัดจะขายของโจทก์ที่ไว้ก็สิ้นไป โจทก์จะเรียกค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระเต็มจำนวน ตกเป็นค่าตอบแทนการโอนกรรมสิทธิ์ในรถเสมือนเป็นราคาขายรถตามค้ำมัดซึ่งบัดนี้ไม่มีแล้วก็ได้เหมือนกัน โจทก์คงมีสิทธิเรียกได้แต่เพียง ค่าที่จำเลยได้ใช้ทรัพย์สินของโจทก์มาตลอดระยะเวลา ที่จำเลยยังครอบครองทรัพย์สินของโจทก์อยู่เท่านั้น ตามนัยแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๕๑ วรรคสาม และถ้าหากรถที่คืนมาเสียหาย เพราะเหตุอื่น อันจำเลยต้องรับผิดชอบนอกเหนือไปจากความเสียหายอันเกิดแต่การใช้รถนั้น โดยชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๖๒ โจทก์ก็มีสิทธิเรียกค่า

สินไหมทดแทนเพื่อเหตุนั้นได้ ส่วนสัญญาข้อ ๖ ที่ระบุไว้ให้โจทก์มีสิทธิได้รับเงินที่ยังค้างส่งเต็มจำนวนทั้งรับผิดในความเสียหาย เนื่องจากเลิกสัญญานั้นด้วยแท้ที่จริงก็เป็น ข้อสัญญาที่ระบุความรับผิดในการที่จำเลยไม่ชำระหนี้ไว้ล่วงหน้า มิใช่ข้อสัญญาที่กำหนดค่าเช่าตามปกติ หรือค่าใช้จ่ายทรัพย์สินโดยแท้ไว้ แต่หากเป็นราคาขายรถที่กำหนดไว้ส่วนหนึ่งรวมอยู่ด้วย ดังจะเห็นได้จากข้อความตอนต่อไปที่ว่า ถ้าโจทก์ขายรถได้ราคาไม่ครบถ้วนตามจำนวนค่าเช่าซื้อที่จำเลยจะต้องชำระทั้งหมด จำเลยจะต้องชดใช้เงินที่ยังขาดจนครบอันเป็นวิธีการกำหนดจำนวนค่าเสียหายนั่นเอง ข้อตกลงเช่นนี้จึงไม่ใช่ข้อตกลงเป็นข้อกำหนดค่าตอบแทนการใช้ทรัพย์สินไว้ล่วงหน้าในกรณีเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๕๑ วรรคสาม แต่มีลักษณะเป็นการกำหนดเบี้ยปรับซึ่งถ้าหากกำหนดไว้สูงเกินส่วน ศาลอาจลดลงเป็นจำนวนพอสมควรได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๘๓ เมื่อตามสัญญาข้อ ๖ โจทก์กำหนดเรียกเรื่องเอาทั้งรถคืนพร้อมทั้งค่าเสียหายและทั้งราคาารถจนเต็มจำนวน เป็นการเรียกร้องเอาสองต่อเห็นอยู่ชัด ๆ ศาลจึงอาจลดลงเป็นจำนวนอันสมควรได้ มิจำเป็นต้องบังคับให้จำเลยชดใช้จนเต็มจำนวนตามสัญญาข้อ ๖ เสมอไป สำหรับคดีนี้ศาลล่างทั้งสองไม่ฟังว่า รถที่โจทก์เรียกคืนมาเสียหายประการใด จึงคงมีข้อที่ต้องพิจารณากำหนดค่าทดแทนซึ่งจำเลยได้ใช้รถของโจทก์ ซึ่งแม้โจทก์จำเลยจะมีได้นำสืบให้ปรากฏโดยแจ้งชัด ก็เป็นค่าเสียหายที่ศาลอาจคำนวณกำหนดให้เท่าที่หากจะทำได้ คดีนี้จำเลยได้เข้าซื้อรถยนต์ไปจากโจทก์ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๐๖ โจทก์นำรถคืนมาเมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๐๘ เป็นเวลา ๒๐ เดือนเศษ จำเลยชำระเงินแล้วเพียง ๒,๐๐๐ บาท ไม่เต็มจำนวนหนึ่งงวดที่จะต้องชำระเป็นรายเดือน เดือนละ ๓,๕๐๐ บาท ศาลเห็นควรกำหนดเป็นเงินจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท และเป็นค่าเสียหายค่าใช้รถตลอดเวลาที่จำเลยมิได้ชำระเงินค่าเช่าซื้อแก่โจทก์ นอกจากเงิน ๒,๐๐๐ บาท ที่โจทก์รับเอาได้ เพราะจำเลยได้ส่งให้แก่โจทก์ไปแล้ว

ที่จำเลยที่ ๒ ที่ ๓ ฎีกาว่า โจทก์ส่งเอกสารสำเนา

สัญญาค้ำประกันท้ายฟ้อง ไม่มีข้อความว่า ผู้ค้ำประกันยอมรับผิดในการที่เจ้าหนี้ยอมให้ลูกหนี้ผิดผ่อนเวลาชำระหนี้ จึงฟังเอกสารต้นฉบับสัญญาค้ำประกันที่โจทก์ส่งต่อศาลอันมีข้อความไม่ตรงกัน โดยมีข้อความเพิ่มขึ้นว่าผู้ค้ำประกันยอมรับผิดในการผ่อนเวลาให้ลูกหนี้เป็นการนอกประเด็น ศาลฎีกาเห็นว่าเอกสารท้ายฟ้องก็แสดงอยู่แล้วว่าเป็นสำเนา เมื่อโจทก์ส่งต้นฉบับต่อศาลในการสืบพยาน จำเลยก็มีโต้แย้งคัดค้านความถูกต้องแท้จริงแห่งเอกสาร และก็ไม่เคยโต้แย้งความไม่ถูกต้องแห่งสำเนาเอกสารท้ายฟ้อง จึงรับฟังได้ตามต้นฉบับ จำเลยจะโต้แย้งในชั้นนี้ว่าสำเนาเอกสารไม่ตรงกับต้นฉบับหาได้ไม่ และก็มิใช่เป็นการนอกเหนือไปจากประเด็นในคำฟ้อง เพราะคำฟ้องก็ได้มีข้ออ้างให้จำเลยรับผิดในฐานะผู้ค้ำประกันอยู่แล้ว

พิพากษาแก้คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ เป็นให้จำเลยที่ ๑ ชำระเงินแก่โจทก์ ๔๐,๐๐๐ บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ ๗ ครั้ง ต่อปี ตั้งแต่วันฟ้องจนกว่าจะชำระเสร็จ ถ้าจำเลยที่ ๑ ไม่ชำระ ให้จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ผู้ค้ำประกันชำระแทน

(จิตติ ติงศภักดิ์ ถาวร หุตะโกวิท ใหญ่ ศาลยาชีวิต)

ศาสตราจารย์บัญญัติ ลุขิยะ ได้บันทึกหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ตอนหนึ่งว่า "...มีข้อน่าคิดอยู่เหมือนกันว่าเนื่องจากสัญญาเช่าซื้อเป็นสัญญาผลสมระหว่างสัญญาเช่าและซื้อขาย ฉะนั้นตราใบที่ผู้เช่าซื้อยื่นครอบครองใช้หรือรับประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นอยู่ก็ย่อมจะต้องให้ค่าเช่าและฉะนั้นเมื่อตนค้ำค่าเช่าอยู่ ผู้ให้เช่าก็น่าจะเรียกร้องค่าเช่าที่ค้ำอยู่ก่อนมีการเลิกสัญญานั้นได้ แต่ความจริงเงินที่ผู้เช่าซื้อให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อนั้น มิได้ถือเป็นเพียงค่าเช่าเท่านั้น ยังถือเป็นราคาทรัพย์สินที่จะต้องชำระให้แก่เจ้าของทรัพย์สินตามคำมั่นที่จะขายทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อนั้นด้วย ฉะนั้นหากมีการเลิกสัญญาเช่าซื้อ ก็เท่ากับไม่มีคำมั่นว่า จะขายต่อไปแล้วตามหลักเรื่องซื้อขายเมื่อไม่ขายทรัพย์สินให้

ก็จะเรียกราคาทรัพย์มิได้ และถ้ายอมให้ผู้ให้เข้าชื่อเรียกค่าเช่าซื้อค้างได้และเรียกทรัพย์ที่ให้เช่าซื้อคืนได้ด้วยแล้ว ก็เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นเช่นพอผู้เช่าซื้อส่งเงินงวดแรกแล้วผิดนัดตลอดไป แทนที่ผู้ให้เช่าซื้อจะรีบบอกเลิกสัญญาและเรียกทรัพย์คืน ผู้ให้เช่าซื้อกลับปล่อยให้ผู้เช่าซื้อค้างชำระค่าเช่าซื้อจนถึงงวดสุดท้ายแล้วจึงบอกเลิกสัญญา ผู้ให้เช่าซื้อก็เลยได้ทั้งเงินราคาทั้งสิ้นของทรัพย์นั้นและได้ตัวทรัพย์กลับมาด้วยเป็นสองต่อ ทั้งถ้าตัวทรัพย์เสียหายไป นอกเหนือจากการใช้ทรัพย์โดยปกติธรรมดาที่ยังเรียกค่าเสียหายได้อีกด้วย

ฉะนั้น การที่ศาลฎีกาประชุมใหญ่วางหลักเสียใหม่นี้ นอกจากจะเป็นการแปลมาตรา ๔๓๔ ให้สอดคล้องกับหลักของเช่าซื้อแล้ว ยังให้ความเป็นธรรมแก่คู่สัญญาทุกฝ่ายด้วย"

จากข้อเท็จจริงและคำวินิจฉัยในคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ชี้ให้เห็นว่า เมื่อสัญญาเช่าซื้อเลิกกันแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อจะเรียกเอาค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็ค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระมาก่อนเลิกสัญญาหรือหลังจากที่สัญญาได้เลิกกันแล้ว ทั้งนี้เพราะคำมั่นว่าจะโอนกรรมสิทธิ์ให้ผู้เช่าซื้อได้สูญสิ้นไปพร้อมกับที่สัญญาได้สิ้นสุดลง หากยอมให้เรียกค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระก็เท่ากับเป็นการเรียกค่าตอบแทนการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อทั้ง ๆ ที่คำมั่นว่าจะขายได้สิ้นสุดลงแล้ว อีกทั้งมาตรา ๔๓๔ ก็บัญญัติไว้ชัดเจนว่าผู้ให้เช่าซื้อจะมีสิทธิที่จะริบรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้ว และกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อเท่านั้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ต่อมามีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๐๑/๒๕๑๓ วินิจฉัยเดินตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๕๔/๒๕๑๑ อีกและยังชี้ให้เห็นกระจ่างยิ่งขึ้นว่า แม้ผู้ให้เช่าซื้อจะฟ้องเรียกมาว่า เป็นค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระ แต่ศาลก็แปลคำพิพากษาให้ผู้เช่าซื้อใช้เป็นค่าเสียหาย เนื่องมาจากการที่ผู้เช่าซื้อใช้ทรัพย์ตามมาตรา ๓๕๑ วรรคสามได้ และไม่ถือว่าเป็นการพิพากษาเกินคำขอตามประมวล

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๒ แต่อย่างใด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๐๑/๒๕๑๓ เมื่อมีการผิดสัญญา
 เข้าซื้อ ผู้ให้เข้าซื้อมีสิทธิเพียงริบค่าเข้าซื้อที่รับไว้กับเรียกร้องทรัพย์สินที่เข้าซื้อ
 คืนเท่านั้น จะเรียกค่าเข้าซื้อที่ค้างชำระอีกด้วยไม่ได้ จะเรียกได้อีกก็แต่
 เพียงเป็นค่าเสียหาย ที่ผู้เข้าซื้อได้ใช้ทรัพย์สินของผู้ให้เข้าซื้ออยู่ตลอดเวลาที่ผู้
 เข้าซื้อครอบครองทรัพย์สินที่เข้าซื้ออยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา
 ๓๕๑ วรรคสาม กับค่าเสียหายเพราะเหตุอื่นอันผู้เข้าซื้อต้องรับผิดชอบนอกเหนือ
 ไปจากค่าเสียหายอันเกิดแต่การใช้ทรัพย์สินนั้นโดยชอบ ตามประมวลกฎหมายแพ่ง
 และพาณิชย์ มาตรา ๔๖๒ เท่านั้น

คำฟ้องโจทก์เรียกร้องมาเป็นค่าเข้าซื้อค้างชำระ แต่
 เมื่อคำฟ้องบรรยายมาว่า โจทก์บอกกล่าวทวงถามแล้วจำเลยไม่ชำระโดยเป็น
 ฝ่ายผิดนัด โจทก์ได้รับความเสียหายพอถือได้ว่าโจทก์เรียกร้องเป็นค่าเสียหาย
 ฐานที่จำเลยใช้ทรัพย์สินของโจทก์มาตลอดเวลา ที่จำเลยยังครอบครองทรัพย์สินของ
 โจทก์อยู่ ศาลมีอำนาจพิพากษาให้จำเลยใช้ค่าเสียหายได้ และค่าเสียหาย
 เช่นนี้ศาลอาจกำหนดให้ตามที่เห็นสมควรได้

นับแต่นั้นเป็นต้นมามีคำพิพากษาศาลฎีกาอื่นอีกมากที่วินิจฉัย
 เดินตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๕๔/๒๕๑๑ (ประชุมใหญ่) และฎีกา
 ที่ ๖๐๑/๒๕๑๓ มาตลอด เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๘๔/๒๕๑๗ จำเลยทำสัญญา
 เข้าซื้อรถยนต์ของโจทก์ แล้วผิดนัดไม่ชำระค่าเข้าซื้อ โจทก์ต้องติดตามเอารถ
 คืน ดังนี้ โจทก์ยอมฟ้องให้จำเลยใช้ค่าเสียหายจากการที่โจทก์ขาดประโยชน์
 ที่เอารถไปให้ผู้อื่นเช่าไม่ได้อีกประการหนึ่ง และค่าเสียหายจากการที่จำเลย
 ใช้รถชำระหนี้บอบสลายได้อีกประการหนึ่ง ทรัพย์สินที่เข้าซื้ออยู่ในความครอบครอง

ของจำเลยตลอดเวลาที่จำเลยผิดนัด โจทก์ก็ใช้ประโยชน์ไม่ได้ โจทก์ยอมเสียหายขาดประโยชน์จะพึงได้จากการให้เข้าทรัพย์สินนั้น ความเสียหายดังกล่าวจึงหาใช่ความเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๒๒ วรรคสอง ไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๗๒/๒๔๒๔ ยอดเงินที่ต้องชำระครั้งแรกกับยอดเงินค่าเช่าซื้อที่ผ่อนชำระรายเดือน รวมกันเท่ากับยอดเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมดตามสัญญาเช่าซื้อ แสดงว่าเงินสองจำนวนดังกล่าวต่างก็เป็นเงินค่าเช่าซื้อทั้งสิ้น เมื่อจำเลยผู้เช่าซื้อผิดสัญญา โจทก์ผู้ให้เช่าซื้อมีสิทธิเพียงรับค่าเช่าซื้อที่ได้รับไว้กับเข้าครอบครองทรัพย์สิน จะเรียกค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระด้วยไม่ได้ คงมีสิทธิได้ค่าสินไหมทดแทนเป็นค่าที่จำเลยใช้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อตลอดเวลาที่ครอบครองอยู่

นอกจากนี้คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๑๖/๒๔๒๔, ๓๗๑๘/๒๔๒๔, ๓๗๔๔/๒๔๒๖, ๕๘๔/๒๔๓๒ ก็วินิจฉัยทำนองเดียวกัน

ในกรณีสัญญาเช่าซื้อมีข้อตกลงว่า เมื่อสัญญาเช่าซื้อเลิกกันไม่ว่าด้วยเหตุใดผู้เช่าซื้อจะต้องรับผิดชอบชำระเงินค่าเช่าซื้อค้างชำระอยู่นั้น มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๓๓/๒๔๑๘ วินิจฉัยไว้ว่า ข้อตกลงดังกล่าวไม่ขัดต่อกฎหมาย เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่มีบทบัญญัติห้ามมิให้ทำสัญญาตกลงเรียกค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระ แต่อย่างไรก็ตาม ข้อตกลงดังกล่าวเท่ากับเป็นข้อตกลงล่วงหน้าที่เกี่ยวข้องกับการใช้เงินที่ค้างชำระจึงเป็นการกำหนดค่าเสียหายล่วงหน้าอันมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ เพราะมีข้อตกลงนอกเหนือไปจากที่กฎหมายกำหนดไว้ใน มาตรา ๔๗๔ ให้ผู้ให้เช่าซื้อได้รับอะไรบางอย่างในการที่ผู้เช่าซื้อผิดนัด เมื่อเป็นเบี้ยปรับศาลจึงมีอำนาจลดลงเป็นจำนวนพอสมควรได้ เมื่อเห็นว่าสูงเกินส่วน (มาตรา ๓๘๓)

มีข้อสังเกตว่า หากสัญญาเช่าซื้อมีข้อตกลงกำหนดให้
ใช้เงินกันเมื่อมีการเลิกสัญญา เพื่อเป็นการตอบแทนในการที่ผู้เช่าซื้อได้ใช้
ทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ก็ย่อมต้องใช้ตามนั้น (มาตรา ๓๕๑ วรรคสาม ตอนท้าย) ซึ่ง
อาจตกลงว่าให้ใช้เงินเท่ากับจำนวนเงินที่เช่าซื้อกันได้ และศาลไม่มีอำนาจ
จะไปลดจำนวนเงินดังกล่าว เพราะมิใช่เบี้ยปรับ^๑

๔. เงินค่าเช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ อันได้แก่
เงินค่าเช่าซื้อตั้งแต่งวดที่สัญญาเช่าซื้อได้สิ้นสุดลงโดยผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญา
เป็นต้นไป เมื่อสัญญาเช่าซื้อสิ้นสุดลงแล้ว คู่สัญญาต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิม
นิติสัมพันธ์ที่เคยมีต่อกันก็เป็นอันสิ้นสุดลง คู่สัญญาไม่มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติการ
ชำระหนี้กันต่อจากนั้นไปอีก ดังนั้น ผู้เช่าซื้อจึงไม่ต้องชำระเงินค่าเช่าซื้อตั้งแต่
งวดที่สัญญาเช่าซื้อสิ้นสุดลงเป็นต้นไป และถึงแม้จะมีข้อตกลงให้ผู้เช่าซื้อชำระ
ค่าเช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดด้วย ก็น่าจะถือว่าเป็นการกำหนดค่าเสียหายเอาไว้
ล่วงหน้า อันเป็นลักษณะเบี้ยปรับ ซึ่งศาลอาจลดลงได้ตามสมควรตาม มาตรา
๓๘๓

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๔๕/๒๔๒๔ สัญญาเช่าซื้อมีว่า
ในกรณีที่สัญญานี้ต้องสิ้นสุดลงผู้เช่าซื้อจะต้องชำระเงินค่าเช่าซื้อที่ค้างอยู่ทั้งหมด
ให้ผู้ให้เช่าซื้อจนครบ คำว่าค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระ คือ ค่าเช่าซื้อซึ่งถึงกำหนด
ชำระแล้วก่อนวันที่สัญญาเช่าซื้อนั้นต้องสิ้นสุดลงและผู้เช่าซื้อยังไม่ได้ชำระเท่านั้น
หาได้หมายถึงค่าเช่าซื้อทั้งหมดทุกงวด รวมทั้งค่าเช่าซื้องวดที่ล่วงเลยกำหนด
ชำระแล้วแต่ผู้เช่าซื้อยังมีได้ชำระ และค่าเช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระไม่
เพราะเมื่อสัญญาเช่าซื้อสิ้นสุดลงแล้ว ผู้เช่าซื้อก็ไม่มีความจำเป็นต้องชำระค่าเช่าซื้อ
สำหรับงวดต่อไปอีก

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗ - ๒๘.

การที่ศาลพิพากษาให้ผู้เข้าซื้อจ่ายค่าเข้าซื้อถึงวันที่ผู้ให้เข้าซื้อยึดรถยนต์คืนมามีผลเท่ากับว่า ได้พิพากษาให้ผู้เข้าซื้อจ่ายค่าเสียหายในการที่ผู้ให้เข้าซื้อขาดประโยชน์ไม่ได้ให้รถยนต์นับจากวันเลิกสัญญาถึงวันที่ยึดรถยนต์คืนมาแล้ว ผู้ให้เข้าซื้อย่อมไม่มีสิทธิเรียกให้ผู้เข้าซื้อชำระค่าเสียหายในส่วนนี้อีก

จากที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า กรณีผู้ให้เข้าซื้อเป็นผู้บอกเลิกสัญญา สัญญาเข้าซื้อก็เป็นอันสิ้นสุดลง ผู้ให้เข้าซื้อจะเรียกเอาค่าเข้าซื้อที่ค้างชำระหาได้ไม่ คงมีสิทธิเพียงเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เข้าซื้อ และริบบรรดาเงินค่าเข้าซื้อที่ส่งมาแล้วตามมาตรา ๔๗๔ เท่านั้น แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิของผู้ให้เข้าซื้อที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทน เพราะการไม่ชำระหนี้ของผู้เข้าซื้อจนเป็นเหตุให้มีการเลิกสัญญา อันได้แก่ค่าใช้ทรัพย์สินตลอดเวลาที่ผู้เข้าซื้อครอบครองทรัพย์สินอยู่ตามนัยมาตรา ๓๕๑ วรรคสาม และถ้าทรัพย์สินที่คืนมาเสียหาย ผู้เข้าซื้อต้องรับผิดชอบนอกเหนือไปจากความเสียหายอันเกิดจากการใช้ทรัพย์สินโดยชอบ หากจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้ให้เข้าซื้อนอกจากจะมีสิทธิเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เข้าซื้อ และริบเงินค่าเข้าซื้อที่ได้ชำระมาแล้ว ยังมีสิทธิเรียกร้องให้ชำระค่าเช่า ค่าใช้ทรัพย์สิน หรือค่าขาดประโยชน์จากการใช้ทรัพย์สินตลอดเวลาที่ผู้เข้าซื้อยังครอบครองใช้ประโยชน์อยู่โดยไม่ชำระค่าเช่าซื้อ และรวมไปถึงเรียกให้ชำระค่าขาดประโยชน์ จากการที่ผู้ให้เข้าซื้ออาจนำทรัพย์สินนั้นออกให้บุคคลอื่นเช่า เพราะเมื่อสัญญาเข้าซื้อสิ้นสุดลงการที่ผู้เข้าซื้อไม่ส่งมอบทรัพย์สินคืนให้ผู้ให้เข้าซื้อย่อมทำให้ผู้ให้เข้าซื้อเสียหายขาดประโยชน์จากการใช้ทรัพย์สินนั้น ซึ่งค่าขาดประโยชน์นี้หากจะกล่าวไปแล้วก็คือค่าเช่า หรือใช้ทรัพย์สินนับแต่วันที่สัญญาสิ้นสุดลงไปจนกว่าผู้เข้าซื้อจะส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน (ต้องเป็นกรณีที่สามารถคืนได้) หรือใช้ราคาแทนแก่ผู้ให้เข้าซื้อนั่นเอง และค่าขาดประโยชน์นี้ก็หาใช่ค่าเช่าซื้องวดที่ต้องชำระต่อไปไม่ เพราะเมื่อสัญญาเช่าซื้อสิ้นสุดลงแล้ว ผู้เข้าซื้อไม่มีหน้าที่ต้องชำระเงินค่าเช่าซื้องวดต่อไปอีก นอกจากนี้ในกรณีที่ทรัพย์สินที่เช่าซื้อที่ได้รับกลับคืนมานั้นชำรุดเสียหายเนื่องจาก

ผู้เช่าซื้อใช้ทรัพย์สินโดยมิชอบ ผู้ให้เช่าซื้อชอบที่จะเรียกให้ผู้เช่าซื้อชำระค่าเสียหายจากการที่ทรัพย์สินนั้นชำรุดเสียหาย และในกรณีที่ข้อสัญญามีข้อตกลงกันไว้ว่า เมื่อสัญญาเช่าซื้อสิ้นสุดลง ผู้เช่าซื้อจะต้องรับผิดชอบชำระเงินค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระอยู่ ข้อตกลงดังกล่าวใช้บังคับได้ แต่ถือว่าเป็นการกำหนดค่าเสียหายกันไว้ล่วงหน้า มีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ ศาลชอบที่จะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรแก่ความเป็นธรรมให้เท่ากับค่าเช่า ค่าใช้ทรัพย์สิน หรือค่าขาดประโยชน์ได้

๒.๒.๒.๒ การสิ้นสุดโดยข้อตกลงตามสัญญา ถ้าในสัญญาเช่าซื้อระบุไว้เป็นพิเศษว่าให้ระงับในกรณีใด เมื่อเข้าเงื่อนไขตามสัญญา คู่สัญญาย่อมอ้างข้อสัญญาดังกล่าวบอกเลิกสัญญาได้ ซึ่งตามปกติมักเป็นข้อตกลงที่ให้สิทธิแก่ผู้ให้เช่าซื้อที่จะบอกเลิกสัญญาได้ในกรณีใดบ้าง โดยมีทั้งที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเช่าซื้อบัญญัติไว้แล้วและที่ไม่มีบัญญัติไว้และถึงแม้จะเป็นกรณีที่กฎหมายลักษณะเช่าซื้อบัญญัติไว้แล้วก็ตาม คู่สัญญาก็สามารถตกลงกันเป็นอย่างอื่นได้เช่นกัน

ตัวอย่างของข้อตกลงดังกล่าว เช่น

"ข้อ... ถ้าผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้องวดหนึ่งงวดใดก็ดี กระทำผิดสัญญาอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี หรือทรัพย์สินที่เช่าซื้อถูกอายัด ถูกยึด ถูกริบ ไม่ว่าโดยเหตุใดก็ดีผู้เช่าซื้อถูกนิทโทษทรัพย์สินก็ดี ไม่ว่าเจ้าของจะได้ใช้ทางแก้อย่างหนึ่งอย่างใดแล้วหรือไม่ ผู้เช่าซื้อที่ยอมให้เจ้าของใช้ทางแก้ตามความในข้อนี้อีกโสดหนึ่งด้วย กล่าวคือโดยเจ้าของไม่ต้องบอกกล่าวก่อน ยอมให้ถือว่าสัญญานี้เลิกกัน และยอมให้เจ้าของริบเงินค่าเช่าซื้อที่ได้ชำระแล้วทั้งสิ้นเป็น เจ้าของ โดยผู้เช่าซื้อไม่มีสิทธิเรียกร้องคืนและผู้เช่าซื้อยอมส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนแก่เจ้าของโดยพลัน ในสถานที่ซ่อมแซมดีแล้วโดยเรียบร้อย โดยค่าใช้จ่ายของผู้เช่าซื้อเอง ถ้าไม่ส่งมอบคืนก็ให้ถือว่าครอบครองไว้โดยมิชอบ และยอมให้เจ้าของหรือผู้แทนติดตามเข้าไป ณ ที่ซึ่งทรัพย์สินที่เช่าซื้อนั้นอยู่ เพื่อเข้า

ยึดถือครอบครองเอาคืนไปได้เอง โดยผู้เช่าซื้อยินยอม ไม่ได้แย้งขัดขวาง ไม่
เรียกร้อยค่าเสียหายใด ๆ และยอมให้ค่าใช้จ่าย ค่าพาหนะ ค่าขนส่ง ค่า
ธรรมเนียม ค่าทนาย ซึ่งเจ้าของต้องเสียไปในการสืบสวน ติดตาม ยึดถือ
ครอบครอง ฟ้องร้องเอาคืนและซ่อมแซมนั้นแก่เจ้าของจนครบ และผู้เช่าซื้อยอม
ชำระเงินค่าเช่าซื้อ หรือให้ค่าเสียหายที่เจ้าของต้องขาดประโยชน์ที่ควรจะได้
จากทรัพย์สินที่ผู้เช่าซื้อไม่ส่งคืนทันทีตามข้อนี้เป็นอย่างหนึ่งอย่างใดตามแต่เจ้าของจะ
เลือก ทั้งนี้จนกว่าผู้เช่าซื้อจะได้ลงลายมือชื่อทำบันทึกยอมคืน และส่งทรัพย์สินที่
เช่าซื้อมอบคืนแก่เจ้าของแล้ว (ถ้าวันบันทึกส่งมอบอยู่ระหว่างยังไม่ครบงวดใดก็
ยอมชำระงวดนั้นเต็ม) และในกรณีเจ้าของหรือผู้แทน ติดตาม ยึดถือ ครอบครอง
เอาคืนซึ่งทรัพย์สินที่เช่าซื้อดังกล่าวนั้น ผู้เช่าซื้อยอมให้ถือว่า บรรดาทรัพย์สินที่
เอาเข้ามารวมกันติดไว้ที่หรือตั้งอยู่ในตัวทรัพย์สินที่เช่าซื้อ เป็นส่วนหนึ่งของตัว
ทรัพย์สินที่เช่าซื้อยอมให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเจ้าของ เป็นต้น

ตามข้อตกลงดังกล่าว จะเห็นได้ว่าหากมีกรณีเกิดขึ้นตาม
เงื่อนไขในสัญญา ผู้ให้เช่าซื้อย่อมมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ทันทีและยังมีสิทธิเรียก
ค่าเสียหายต่าง ๆ จากผู้เช่าซื้อได้ ซึ่งตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาผู้ให้เช่าซื้อ
มีสิทธิเรียกร้อยเงินดังกล่าวได้ เว้นแต่เงินใดที่ศาลเห็นว่าสูงเกินไป ศาลจะ
ถือว่าเป็นเบี้ยปรับ เพื่อลดลงมาเป็นจำนวนตามสมควรแก่ความเป็นธรรมได้
รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ผู้เขียนจะขอยกไปกล่าวในบทที่ ๓

๒.๒.๒.๓ การสิ้นสุดในกรณีอื่น

ก. ทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหายไปทั้งหมด

ในระหว่างอายุสัญญาเช่าซื้อ หากทรัพย์สิน
ที่เช่าซื้อสูญหาย หรือถูกทำลายสูญสิ้นไป ย่อมทำให้สัญญาเช่าซื้อเป็นอันระงับไป
เช่นกัน ทั้งนี้โดยนำมาตรา ๔๖๗ ที่บัญญัติว่า "ถ้าทรัพย์สินซึ่งให้เช่าสูญหายไป

ทั้งหมดไซ้ ท่านว่าสัญญาเช่าก็ย่อมระงับไปด้วย" มาใช้บังคับ* โดยไม่จำเป็นต้องบอกเลิกสัญญาก่อน และไม่ต้องคำนึงว่าความสูญหายดังกล่าวจะเกิดขึ้นเพราะสาเหตุใดหรือใครเป็นผู้ก่อขึ้นและผู้เช่าจะผิดนัดหรือค้างชำระค่าเช่าซื้อหรือไม่

กรณีทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหายไปเพียงบางส่วน สัญญาเช่าซื้อย่อมไม่สิ้นสุดลง แต่ผู้ให้เช่าซื้ออาจใช้สิทธิขอลดค่าเช่าซื้อหรือบอกเลิกสัญญาตาม มาตรา ๕๖๘ ซึ่งอนุโลมมาใช้กับเช่าซื้อได้ ถ้าหากมิได้เกิดเพราะความผิดของผู้เช่าซื้อ เว้นแต่ คู่สัญญาตกลงกันเป็นอย่างอื่น

ผลของการที่สัญญาเช่าซื้อสิ้นสุดลงตามมาตรา ๕๖๗

มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๓๖/๒๔๒๔ วางหลักไว้ว่า สัญญาเช่าซื้อเป็นสัญญาเช่าทรัพย์สินประเภทหนึ่ง จึงนำบทบัญญัติลักษณะเช่าทรัพย์สิน มาใช้บังคับด้วย เมื่อรถยนต์ที่เช่าซื้อสูญหายสัญญาเช่าซื้อย่อมระงับลงตั้งแต่วันที่รถยนต์สูญหายไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๖๗ จำเลยที่ ๑ จึงมีหน้าที่ชำระค่าเช่าซื้อเฉพาะงวดที่รถยนต์ยังไม่สูญหาย และไม่ต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายที่โจทก์อาจนำรถยนต์คันนี้ ไปแสวงหาประโยชน์ได้อีก แต่เมื่อสัญญาเช่าซื้อยินยอมชดใช้ค่าเสียหายหรือราคารถยนต์ให้เจ้าของ จำเลยที่ ๑ ต้องรับผิดชอบใช้ราคารถยนต์แก่โจทก์

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว อาจสรุปได้ดังนี้

๑. ทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อไม่จำเป็นต้องคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อแก่ผู้ให้เช่าซื้อ เว้นแต่สัญญาเช่าซื้อกำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องชดใช้ราคา

* ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๕๐/๒๔๑๔, ๒๓๔/๒๔๒๒ ประกอบ

ทรัพย์ ผู้เข้าซื้อจึงต้องชดใช้ราคาทรัพย์แก่ผู้ให้เข้าซื้อ หากทราบแล้วเพิกเฉย จะต้องเสียดอกเบี้ยด้วย

แต่หากการสูญหายทั้งหมดเกิดเพราะความผิดของผู้เข้าซื้อ หรือบุคคลซึ่งอยู่กับผู้เข้าซื้อ หรือผู้เช่าช่วง ผู้เข้าซื้อต้องรับผิดชอบในความสูญหายดังกล่าวตามมาตรา ๔๖๒

๒. เงินค่าเช่าซื้อที่ชำระไปก่อนแล้ว เมื่อสัญญาเช่าซื้อครบถ้วนแล้ว ผู้ให้เข้าซื้อต้องคืนเงินที่ได้รับมาแล้วให้แก่ผู้ให้เข้าซื้อ โดยคิดดอกเบี้ยรวมเข้าด้วยนับแต่เวลาได้รับเงินนั้นไว้ โดยนำมาตรา ๓๑๑ วรรคสองมาใช้* แต่ตามปกติคดีที่ขึ้นศาล ผู้ให้เข้าซื้อจะบรรยายฟ้องว่า ได้รับเงินได้ใช้มาแล้ว และเรียกค่าเช่าซื้อที่ค้างและค่าเสียหายอย่างอื่น (ถ้ามี) ผู้เข้าซื้อก็ไม่ได้ต่อสู้ขอคืนเงินที่ได้ใช้ไปก่อน จึงไม่มีประเด็นให้ศาลวินิจฉัย และไม่มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ตัดสินไว้โดยตรง ทั้งสัญญาเช่าซื้อมักจะกำหนดให้ผู้ให้เข้าซื้อ มีสิทธิรับบรรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้ว หากทรัพย์สูญหายไปทั้งหมด ซึ่งข้อตกลงดังกล่าวไว้บังคับได้ ทำให้ผู้ให้เข้าซื้อสามารถยกข้อสัญญาดังกล่าวมาต่อสู้ผู้เข้าซื้อได้

๓. เงินค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระ ผู้ให้เข้าซื้อเรียกเงินค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระก่อนทรัพย์สิ้นที่เช่าซื้อสูญหายไม่ได้ เพราะคู่สัญญาต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิม แต่หากมีข้อสัญญากำหนดให้ผู้เข้าซื้อต้องชำระเงินค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระยอมบังคับได้**

๔. เงินค่าเช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ ผู้ให้เข้าซื้อ

* เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๔๗/๒๔๘๖ ที่กล่าวมาแล้ว

** ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๔๑/๒๔๑๘ และ ๒๓๔/๒๔๒๒ ประกอบ

จะเรียกเอาเงินค่าเช่าซื้อหลังจากที่ทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหาย หรือถูกทำลาย
ไปแล้วไม่ได้*

บ. กรณีอื่น ๆ

สัญญาเช่าซื้อเป็นสัญญาชนิดหนึ่ง ซึ่งอาจ
ระงับสิ้นไปเพราะเหตุใด ๆ ก็ได้ ตามหลักทั่วไปว่าความระงับแห่งหนี้ เช่น
การปฏิบัติการชำระหนี้ตามสัญญาครบถ้วน การแปลงหนี้ใหม่ การปลดหนี้ การ
หักกลบลบหนี้ หนี้เคลื่อนกลืนกัน ฯลฯ เป็นต้น นอกจากนี้คือสัญญาอาจตกลงกัน
เลิกสัญญาหรือกำหนดเงื่อนไขบังคับหลังให้สัญญาสิ้นผลบังคับก็ได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

---

* ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๓๔/๒๔๒๒, ๓๐๔/๒๔๒๒ และ
๔๔๕๓/๒๔๓๑ ประกอบ